

Kender du det? (Mona Mona)

Af Søren Kragh Jacobsen

Jeg sad ved andet bord i rækken – det var tredje skoledag
Vi var begyndt i 8. klasse – og vi havde samfundsfag
Pludselig gik døren op – der stod hun, hun var ny
Hun hed Mona jeg blev hul og tom – og troede jeg blev syg
Hun havde store brune øjne – og hun gik i cowboytøj
Hendes hår var langt og lyst – og hun var ikke særlig høj
Når vi mødtes midt i døren – var det li'som jeg fik stød
Det var egentlig ikke væm'ligt for jeg syn's jo hun var sød
Men det mer' end det jeg husker – at hun spurgte om mit navn
Jeg blev stum og dum og kold og klam da jeg stammede: „Jesper Ravn“
Ugen efter vidste klassen alt – og helvede brød løs
De råbte: „Du er varm på Mona – gi' hende nu det kys!“

Men min stemme er i overgang
Mit hår er helt forkert
Jeg går i det forkerte tøj
Og så er jeg genert
Åh Mona Mona Mona
Hvornår kommer den dag
Hvor jeg tør ta' din hånd
Hvor vi ka' stikke af sammen

Mona tog det pænt – hun ku' se jeg havde det skidt
Vi talte sjældent sammen – og det hjalp faktisk lidt
Drillerierne holdt op – alting virkede normalt
Men inden i mig selv var der stadig noget galt
Så en dag kom læ'ren ind – og gav os den besked
At vi sku' på lejrskole – op i Nordsjælland et sted
Jeg ka' huske vi sku' mødes – under uret klokken ti
Jeg kom først i nye støvler – allersidste skrig
Der blev larmet på perronen – Hans og Mogens sad og røg
Der var en dejlig lugt af tjære og en masse larm og støj
Vi grinede i kupeen – alt var fint så blev jeg bleg
For jeg så at Mona sad lige til venstre for mig

Og min stemme ...

De sagde: „Ta' dog lidt på Mona – nu I sidder lige så tæt!“
Men så gik døren op – og vi sku' vise vor billet
Jeg var helt rød i ho'det – så jeg tog en Supermand
Han fløj igennem byen I et helt afsindigt land
Tre banditter skød ham ned – med et stykke kryptonit
Da jeg så at Kalle skrev mit navn – med et stykke kridt
Så tegned' han et hjerte – jeg fór op og stak ham en

Mona sad og smiled' til en fyr, der hedder Sten
Jeg blev helt forvirret – og de andre skreg af grin
Jeg styrted' ud i gangen og jeg tænkte: „Dumme svin“
Hele toget rashed' – imens Sjælland fór forbi
Jeg skulle være glad men jeg var trist fordi

Min stemme ...

Om aft'nен var der ild i pejsen – lærerne gav vin
Vi sang med på smukke Charlie – du ved, den med Gasolin
Helle spilled' guitar – det lød ikke særlig godt
Så vi var ni der gik til stranden – Månen var så flot
Jeg gik bagest lidt alene – jeg ku' dufte Monas hår
Henrik spilled' op – han var jo osse sytten år
Vi satte os i sandet – jeg ku' mærke den der vin
Men pludselig ku' jeg osse mærke Monas hånd i min
Hun lagde sit hoved på min skulder – jeg fik pludselig selvtillid
Jeg glemte alt om tøj og bumser – i et stykke tid
Det første kys var dejligt – og der var ingen drilleri
Vi kom sammen flere måneder, men nu er det forbi

Og min stemme er i overgang
Mit hår er helt forkert
Jeg går i det forkerte tøj
Og så er jeg genert
Åh Hanne Hanne Hanne
Hvornår kommer den dag
Åh Helle Helle Helle
Hvornår kommer den dag
Åh Gitte Gitte Gitte
Hvornår kommer den dag
Åh Anne Anne Anne
Hvornår kommer den dag
Hvor jeg tør ta' din hånd
Hvor vi ka' stikke af sammen.

Jeg skulle have været taxachauffør

Af Dan Turèll, 1976

Åh jeg skulle have været taxachauffør!
pludselig kan jeg sé det –
Det var det jeg skulle have været
Jeg ville ha været alle tiders taxachauffør
taxachaufførernes Greatest Hit
the cabdriver to end all cabdrivers –
Jeg ville have sidet dér ved rattet
være hjemme og på arbejde samtidig
som i et sneglehus
eller som den perfekte værtshus-vært –
Jeg ville sidde ved siden af kunden
adskilt af askebæger og knirkende gearstang
og jeg ville sidde rank og rolig som en rutineret rotte –

Og jeg ville hygge om kunderne –
Jeg ville fortælle dem opmunrende nyt fra vejrmeldingen
(jeg ville ha radioen gående hele dagen
og måske endda termokande) –
Jeg ville give dem råd og tips
om hvor de skulle gå hen efter hvad
og hvor de kunne finde det samme billigere
og hvor de kunne finde det samme med musik –
Jeg ville anbefale dem en god restaurant en god tandlæge en god revisor en god revy
Jeg ville stille forslag til deres engelske tipskuponer
og mindes bronzecholdet fra '48 eller Fiffer-Revyerne sammen med ældre kunder
og dem fra provinsen ville jeg anvise passende hoteller
Jeg ville hjælpe dem alle sammen med deres problemer
Jeg ville have prøvet det samme
fra spiritus til skilsmisse, fra stress til schizofreni
og jeg ville være medfølende
og jeg ville prøve på ikke at vide *bedre* –

Men samtidig ville jeg være en ren djævel i Indre By-trafikken!
Jeg ville vide exactly hvor og hvornår
jeg kunne tage hjørnet på to hjul
Jeg ville kalkulere trafikken undervejs
som i et skakspil
Jeg ville kende alle genvejene og smuthullerne
Jeg ville nådesløst gennemskue de andre bilisters fortvivlede manøvrer
og jeg ville ikke töve med at kritisere deres kørsel –
Jeg ville højt og underholdende kommentere den
mens jeg selv causerende kørte nonchalant perfekt
med én finger på rattet

hele byen igennem
i al slags vejr
på alle tidspunkter af døgnet
med alle mulige mennesker af alle aldre køn og slags

Og jeg ville smile til dem alle sammen
og indrømme at det var for galt
at det var strenge tider
men at det jo nok alligevel gik
så længe man ikke mistede humøret

Og en gang imellem
Måske én gang om måneden
ville jeg være gloomy og nedstirrende
og sort og skumlende og misantropisk og månesyg og mistænksom
og se ud som om jeg ventede alle ville slå mig ned bagfra
eller i det mindste løbe fra regningen
Dén dag ville jeg råbe og skrige sjofelheder og skældsord mod alle byens andre biler
og dén dag ville jeg kun le indvendigt
Og morgenen efter ville jeg på ny
og mindst en måned frem
være den samme go' e gamle almindeligt afholdte chauffør
'Taxa-Turèll'
som de ville kalde mig

2

Jeg kan næsten ikke vente!
Når jeg blir stor vil jeg være taxachauffør!
I mit næste liv vil jeg måske blive taxachauffør – ENDELIG!

Fra *Drive-in digte*, 1976

Kejserens nye ¹klæder

Af H.C. Andersen (1805-1875)

Eventyret er udgivet i 1837

For mange år siden levede en kejser, som ²holdt så uhyre meget af smukke nye klæder, at han gav alle sine penge ud for ³ret at blive pyntet. Han ⁴brød sig ikke om sine soldater, brød sig ⁵ej om komedie eller om at køre i skoven, ⁶uden alene for at vise sine nye klæder. Han havde en ⁷kjole for hver time på dagen, og ligesom man siger om en konge, han er i ⁸rådet, så sagde man altid her:

„Kejseren er i garderoben!“

I den store ⁹stad, hvor han boede, ¹⁰gik det meget fornøjeligt til, hver dag kom der mange fremmede, en dag kom der to ¹¹bedragere; de ¹²gav sig ud for at være ¹³vævere og sagde, at de forstod at væve det dejligste tøj, man kunne tænke sig. Ikke alene farverne og mønstret var noget usædvanligt smukt, men de klæder, som blev syet af tøjet, havde den ¹⁴forunderlige egenskab at de blev ¹⁵usynlige for ethvert menneske, som ikke ¹⁶duede i sit embede, eller også var utiladelig dum.

„Det var jo nogle dejlige klæder,“ tænkte kejseren; „ved at have dem på, kunne jeg ¹⁷komme efter, hvilke mænd i mit ¹⁸rige der ikke dur til det embede de har, jeg kan kende de kloge fra de dumme! Ja, det tøj må straks væves til mig!“ og han gav de to bedragere mange penge på hånden, for at de skulle begynde på deres arbejde.

1

De satte også to vævestole op, ¹⁹lod som om de arbejdede, men de havde ikke det mindste på væven. ²⁰Rask væk forlangte de den fineste silke, og det ²¹prættigste guld; det puttede de i deres egen pose og arbejdede med de tomme væve, og det til langt ud på natten.

²²„Nu gad jeg dog nok vide, hvor vidt de er med tøjet!“ tænkte kejseren, men ²³han var ordentligt lidt underlig om hjertet ved at tænke på, at den, som var dum, eller ²⁴slet passede til sit embede, ikke kunne se det, nu troede han nok, at han ikke behøvede at være bange for sig selv, men han ville dog sende nogen først for at se, ²⁵hvorledes det stod sig. Alle mennesker i hele byen vidste, hvilken ²⁶forunderlig kraft tøjet havde, og alle var ²⁷begærlige efter at se, hvor dårlig eller dum hans nabo var.

„Jeg vil sende min gamle ærlige minister hen til væverne!“ tænkte kejseren, „han kan bedst se, ²⁸hvorledes tøjet tager sig ud, for ²⁹han har forstand, og ingen passer sit ³⁰embede bedre end han!“

Nu gik den gamle ³¹skikkelige minister ind i salen, hvor de to bedragere sad og arbejdede med de tomme væve. „Gudbevares!“ tænkte den gamle minister og ³²spiledes øjnene op! „jeg kan jo ikke se noget!“ Men det sagde han ikke.

Begge bedragerne bad ham være så god at træde nærmere og spurgte, om det ikke var et smukt mønster og dejlige farver. Så pegede de på den tomme væv, og den stakkels gamle minister blev ved at spile øjnene op, men han kunne ikke se noget, for der var ingen ting. „Herregud!“ tænkte han, „skulle jeg være dum! Det har jeg aldrig troet, og det må ingen mennesker vide! skulle jeg ikke du til mit embede? Nej ³³det går ikke an, at jeg fortæller, jeg ikke kan se tøjet!“

„Nå, De siger ikke noget om det!“ sagde den ene, som vævede!

„Oh, det er ³⁴nydeligt! ganske allerkæreste!“ sagde den gamle minister og så igennem sine briller, „dette mønster og disse farver! ja, jeg skal sige kejseren, at ³⁵det behager mig særdeles!“

„Nå det ³⁶fornøjer os!“ sagde begge væverne, og nu nævnede de farverne ved navn og det ³⁷sælsomme mønster. Den gamle minister hørte godt efter, for at han kunne sige det samme, når han kom hjem til kejseren, og det gjorde han.

Nu forlangte bedragerne flere penge, mere silke og guld, det skulle de bruge til vævning. De stak alt i deres egne lommer, på væven kom ikke en ³⁸trævl, men ³⁹de blev ved, som før, at væve på den tomme væv.

2

Kejseren sendte snart igen en anden skikkelig ⁴⁰embedsmand hen for at se, ⁴¹hvorledes det gik med vævningen, og om tøjet snart var færdigt. Det gik ham ligesom den anden, han så og så, men da der ikke var noget uden de tomme væve, kunne han ingen ting se.

„Ja, er det ikke et smukt stykke tøj!“ sagde begge bedragerne og viste og forklarede det dejlige mønster, som der slet ikke var.

„Dum er jeg ikke!“ tænkte manden, „det er altså mit gode embede, jeg ikke dur til? Det var ⁴²løjerligt nok! men ⁴³det må man ikke lade sig mærke med!“ og så ⁴⁴rostede han tøjet, han ikke så, og forsikrede dem sin glæde over de skønne kulører og det dejlige mønster. „Ja det er ganske allerkæreste!“ sagde han til kejseren.

Alle mennesker i byen talte om det prægtige tøj.

Nu ville da kejseren selv se det, medens det ⁴⁵endnu var på væven. Med en hel skare af ⁴⁶udsøgte mænd, mellem hvilke de to gamle skikkelige embedsmænd

var, som før havde været der, gik han hen til begge de ⁴⁷listige bedragere, der nu vævede af alle kræfter, men uden trævl eller ⁴⁸tråd.

„Ja, er det ikke ⁴⁹magnifik!“ sagde begge de skikkelige embedsmænd. „Vil Deres Majestæt se, hvilket mønster, hvilke farver!“ og så pegede de på den tomme væv, ⁵⁰thi de troede, de andre vistnok kunne se tøjet.

„Hvad for noget!“ tænkte kejseren, „jeg ser ingen ting! det er jo forfærdeligt! er jeg dum? dur jeg ikke til at være kejser? det var det ⁵¹skrækkeligste, som kunne arrivere mig!“ – „Oh, det er meget smukt!“ sagde kejseren, „det har mit ⁵²allerhøjeste bifald!“ og han ⁵³nikkede tilfreds og ⁵⁴betrugtede den tomme væv; han ville ikke sige, at han ingen ting kunne se. ⁵⁵Hele følget, han havde med sig, så og så, men fik ikke mere ud af det, end alle de andre, men de sagde ligesom kejseren, „oh, det er meget smukt!“ og de rådede ham at tage disse nye, prægtige klæder på første gang, ved den store procession, som ⁵⁶forestod. „Det er magnifik! ⁵⁷nyssligt, excellent!“ gik det fra mund til mund, og man var alle sammen så inderligt fornøjede dermed. Kejseren gav hver af bedragerne et ⁵⁸ridderkors til at hænge i knaphullet og titel af ⁵⁹vævejunkere.

Hele natten før den formiddag processionen skulle være, sad bedragerne oppe og havde over seksten lys tændt. Folk kunne se, de havde travlt med at få kejserens nye klæder færdige. De lod, som de tog tøjet af væven, de klippede i luften med store sakse, de syede med synål uden tråd og sagde til sidst: „Se, nu er klæderne færdige!“

3

Kejseren, med sine fornemste ⁶⁰kavalerer, kom selv derhen og begge bedragerne løftede den ene arm i vejret, ligesom om de holdt noget og sagde: „Se, her er ⁶¹benklæderne! her er kjolen! her ⁶²kappen!“ og ⁶³således videre fort. „Det er så let som ⁶⁴spindelvæv! man skulle tro man havde ingen ting på kroppen, men det er ⁶⁵just dyden ved det!“

„Ja!“ sagde alle kavalererne, men de kunne ingen ting se, for der var ikke noget.

„Vil nu Deres Kejserlige Majestæt ⁶⁶allernådigst behage at tage Deres klæder af!“ sagde bedragerne, „så skal vi give Dem de nye på, herhenne foran det store spejl!“

Kejseren lagde alle sine klæder, og bedragerne ⁶⁷bar sig ad, ligesom om de gav ham hvert stykke af de nye, der skulle være syet, og kejseren vendte og drejede sig for spejlet.

„Gud, hvor de klæder godt! hvor de sidder dejligt!“ sagde de alle sammen.
„Hvilket mønster! hvilke farver! det er en ⁶⁸kostbar dragt!“

„Udenfor står de med ⁶⁹tronhimlen, som skal bæres over Deres Majestæt i processionen!“ sagde overceremonimesteren.

„Ja, jeg er jo ⁷⁰i stand!“ sagde kejseren. „Sidder det ikke godt?“ og så vendte han sig ⁷¹nok engang for spejlet! for det skulle nu ⁷²lade, ligesom om han ret betragtede sin stads.

⁷³Kammerherrerne, som skulle bære ⁷⁴slæbet, ⁷⁵famlede med hænderne hen ad gulvet, ligesom om de tog slæbet op, de gik og holdt i luften, de turde ikke ⁷⁶lade sig mærke med, at de ingenting kunne se.

Så gik kejseren i processionen under den dejlige tronhimmel og alle mennesker på gaden og i vinduerne sagde: „Gud, hvor kejserens nye klæder er ⁷⁷mageløse! hvilket dejligt slæb han har på kjolen! hvor den sidder ⁷⁸velsignet!“ Ingen ville lade sig mærke med, at han intet så, for så havde han jo ikke duet i sit embede, eller været meget dum. Ingen af kejserens klæder havde gjort sådan lykke.

„Men han har jo ikke noget på,“ sagde et lille barn. „Herregud, hør den uskyldiges ⁷⁹røst,“ sagde faderen; og den ene hviskede til den anden, hvad barnet sagde.

„Men han har jo ikke noget på,“ råbte til sidst hele folket. ⁸⁰Det krøb i kejseren, thi han syntes, de havde ret, men han tænkte som så: „Nu må jeg holde processionen ud.“ Og kammerherrerne gik og bar på slæbet, som der slet ikke var.

Ordliste til *Kejserens nye klæder* af H. C. Andersen

G: Gammeldags dansk

M: Moderne dansk

G/M: Bruges sjældent i moderne dansk

- 1 **klæder:** tøj (G) (M: kun i ord som håndklæde, tørklæde og klædeskab. Og som verbum: *Grønt klæder dig!*)
- 2 **som holdt så uhyre meget af ...:** som så godt kunne lide ... (G: uhyre meget) (M: *holdt af ...*)
- 3 **ret at blive pyntet:** at blive rigtig fin (G) (M: *at pynte* betyder *at dekorere*)
- 4 **brød sig ikke om ...:** var ligeglads med ... (G) (M: *brød sig ikke om* betyder *kunne ikke lide ...*)
- 5 **ej:** ikke (G) (M: kun sammen med *eller*, fx: Kommer du *eller ej?*)
- 6 **uden alene:** kun, bortset fra (G)
- 7 **kjole:** dragt/jakke. (G om tøj til en mand) (M: *kjoler* er til kvinder. *Kjole og hvidt* er til mænd)
- 8 **i rådet:** til møde (med ministrene) (G). (M: i sammensatte ord som *rådhus*, *byrådet*)
- 9 **stad:** by (G) (M: i sammensatte ord som *hovedstad*, *stadsarkitekt*)
- 10 **gik det meget fornøjeligt til:** var det sjovt og livligt (G)
- 11 **bedragere:** snydere, humbugmagere, svindlere. De siger, de er noget, som de ikke er. (M)
- 12 **gav sig ud for ...:** lod som om, de var ... /agerede, at de var ... (M)
- 13 **vævere:** folk/håndværkere, der kan væve stof (M)
- 14 **forunderlige:** mystiske, mærkelige (G)
- 15 **usynlige:** man kunne ikke se dem (M)
- 16 **duede i sit embede:** var god til sit arbejde (G) (M: verbet *at du* bruges i dag om ting: *Duer din gamle mobiltelefon stadig?*)
- 17 **komme efter:** finde ud af (G)
- 18 **rige:** land (G) (M: i sammensatte ord som *kongerige*, *rigshospitalet*, *rigspolitiet*)
- 19 **lod som om de arbejdede:** agerede/mimedede, at de arbejdede, men de arbejdede ikke (M)
- 20 **rask væk forlangte de ...:** De krævede bare ... (M)
- 21 **prægtigste:** fineste (G)
- 22 „**Nu gad jeg dog nok vide, hvor vidt de er med tøjet!»:** Nu vil jeg gerne vide, hvor langt de er kommet med tøjet. (G)
- 23 **han var ordentligt lidt underlig om hjertet:** Han var lidt bekymret/nervøs ... (G)
- 24 **slet:** dårligt (G)
- 25 **hvorledes det stod sig:** hvordan det gik (G)
- 26 **forunderlig:** mystisk, utrolig (G)
- 27 **alle var begærlige efter at se ...:** alle ville meget gerne se ... (G)
- 28 **hvorledes tøjet tager sig ud:** hvordan tøjet ser ud/hvor pånt det er (G)

- 29 **han har forstand**: han er intelligent (G) (M: *at have forstand på noget*: at vide noget om noget, fx *Har du forstand på biler?*)
- 30 **et embede**: et arbejde i administrationen af landet (G) (M: kun i sammensatte ord som: *embedsmand, embedslæge*)
- 31 **skikkelig**: god, dygtig og ordentlig (G)
- 32 **spilede øjnene op**: stirrede/kiggede med store øjne (M)
- 33 **det går ikke an, at ...**: det går ikke, at ... (det vil være pinligt og risikabelt) (G/M)
- 34 **nydeligt**: pænt (G/M)
- 35 **det behager mig særligt**: Jeg synes rigtig godt om det, jeg kan rigtig godt lide det (G)
- 36 **det fornøjer os**: det glæder os (G) (M: især som substantiv, fx: *God fornøjelse!*)
- 37 **sælsom**: speciel, ualmindelig (G) (M: Det betyder *mystisk*)
- 38 **en trævl**: et lille stykke stof (M)
- 39 **de blev ved**: de fortsatte (M)
- 40 **embedsmand**: en der arbejder i landets administration, fx en minister (M)
- 41 **hvorledes**: hvordan(G)
- 42 **løjerligt**: mærkeligt, uforståeligt (G/M)
- 43 **det må man ikke lade sig mærke med**: man må ikke vise, at ... (M)
- 44 **roste han tøjet**: han sagde positive ting om tøjet (M)
- 45 **endnu**: stadigvæk (M)
- 46 **udsøgte mænd**: særligt udvalgte, specielt gode mænd (G) (M: Det bruges ikke om mennesker, men fx om ting af høj kvalitet: *en udsøgt vin, udsøgte materialer*)
- 47 **listig**: smart/klog på en diskret måde og med et negativt formål (M)
- 48 **tråd**: det som stof bliver vævet af, fx silketråd (M)
- 49 **magnifik**: fantastisk (G)
- 50 **thi**: for (G)
- 51 **det skrækkeligste, som kunne arrivere mig**: Det værste som kunne ske for mig (G)
- 52 **det har mit allerhøjeste bifald**: Jeg er MEGET tilfreds med det. (G)
- 53 **nikkede**: bevægede hovedet op og ned for at vise, at man er positiv (M)
- 54 **betragede**: så/kiggede på ... (M)
- 55 **hele følget**: alle dem, der fulgte med kejseren (M)
- 56 **forestod**: skulle ske snart (G)
- 57 **nysseligt**: pænt og nydeligt (G)
- 58 **ridderkors**: en orden/medalje, som man kan få (af monark fx) som tak for fx godt arbejde (M)
- 59 **junker**: titel på en ung mand af høj rang (G)
- 60 **kavaler**: en fin, adelig herre, som var ansat ved hoffet som kongens/kejserens støtte (G)
- 61 **benklæderne**: bukserne (G)
- 62 **kappe**: en løs jakke/frakke udenærmer (M)

- 63 **således videre fort:** og så videre (G)
64 **spindelvæv:** det spind edderkopper laver for at fange insekter (M)
65 **just dyden ved det:** lige præcis det fine/gode ved det. (G)
66 **allernådigst behage:** „please” (G)
67 **bar sig ad, ligesom om ...:** lod som om/agerede, at ... (G)
68 **kostbar:** mange penge værd, dyr (M)
69 **tronhimlen:** det fint dekorerede ’tag’ over majestæten, som han skal gå under, når han går i procession. Det bliver båret af fire mænd.(G)
70 **i stand:** klædt på og fin (M)
71 **nok engang for spejlet:** en gang til foran spejlet (M: ikke *for* spejlet, men *foran* spejlet)
72 **lade, ligesom om han ret betragtede sin stads:** se ud som om, han rigtigt kiggede på sit fine tøj. (G)
73 **kammerherre:** en højtstående ansat ved hoffet (G)
74 **slæbet:** en del af kejserens dragt. Det er et meget langt stykke stof, der sidder fast på skuldrene, går ned over ryggen til gulvet og fortsætter flere meter efter kejseren. (M: fx på brudekjole)
75 **famlede:** bevægede hænderne usikkert (M)
76 **de turde ikke lade sig mærke med...:** de var bange for at vise folk ... (M)
77 **mageløs:** unik (G/M)
78 **velsignet:** smukt (G)
79 **røst:** stemme (G/M)
80 **det krøb i kejseren:** Kejseren fik det psykisk dårligt, det var pinligt, og han skammede sig. (G)

7

Januar

Hans Jørgen Ploug fra Helsingør, gymnasielærer

Forbinder du nogen særlige naturoplevelser eller stemninger med januar måned?

Ja det gør jeg i høj grad! En kold, men smuk og dejlig oplevelse! I januar tager jeg nemlig altid på mindst én heldagsfisketur på Øresund og fanger torsk sammen med min bror og vores sønner. Torskebestanden er desværre blevet mindre i havene på grund af overfiskning, men det mærker man ikke så meget i Øresund. Der er jo temmelig meget skibstrafik i Øresund, og derfor er det forbudt for erhvervsfiskere med store både at fiske der. Det er godt for torsken. Og for os fridtsfiskere!

Er der nogen særlige danske mærkedage eller traditioner i januar?

Ja, der er dronningens tale nytårsaften kl. 18. Og om aftenen den 1. januar er det så statsministerens tur. Begge taler bliver sendt både i radio og tv, og de bliver trykt i dagbladene og analyseret, kritiseret og kommenteret af både journalister og politikere. Jeg underviser i samfundsøgning og historie, og hvis der er lidt kød på årets nytårstaler, så bruger jeg dem somme tider i undervisningen i starten af året.

Dronningens tale handler som regel om etiske og kulturelle emner. Hun må jo ikke blande sig i det politiske. Men man er alligevel altid lidt spændt på, om hun siger noget, der vil blive husket. Hun kan nemlig godt lide at „opdrage“ lidt på befolkningen. Det gjorde hun engang, hvor hun kritiserede den danske humor, når den kom til udtryk i „dumsmarte“ bemærkninger om indvandrere. Jeg tror, hun kaldte dem *gæstearbejdere*, for det gjorde man dengang. Men ordet „dumsmart“, det var noget, hun selv fandt på, og det blev så populært, at det kom med i Retskrivningsordbogen.

Statsministeren plejer i sin tale at opsummere og kommentere, hvad der er sket af vigtige ting i Danmark i løbet af det sidste år. Og så plejer han eller hun at sige lidt om regeringens planer for det nye år. Statsministerens tale er mere konkret end dronningens, og det er selvfølgelig en politisk tale. Efter Muhammed-krisen i 2006 var alle vist spændte på begge nytårstaler. Dronningen nævnte ikke krisen eller tegningerne med et ord, men hendes tale handlede alligevel om kulturforskelle og værdier. Og statsministeren talte selvfølgelig meget om ytringsfrihed.

Er der noget, du plejer at gøre i januar?

Ja, min kone og jeg har det samme nytårsforsæt hvert eneste år: at motionere mere og spise mindre. Man bliver jo lidt mere magelig med alderen. Og rundere! Så vi løber nogle gode ture efter nytår og spiser ekstremt sundt. Det er faktisk dejligt efter en jul med en masse god og fed julemad. Men for at sige det som det er, så varer vores sundhedstrip som regel kun et par uger.

Kan du huske nogen særlige begivenheder, der har fundet sted i januar?

Altså i Danmarkshistorien? Nu må jeg lige tænke mig om. Jo! Jeg mener, det var i januar 1658, at den svenske konge sendte sine tropper over isen til Fyn. De havde lige erobret Fredericia, og nu skulle de videre og erobre noget mere af Danmark. Det var en meget hård vinter, så Lillebælt var frosset til, så de marcherede bare over isen og videre hen over Fyn og over til øerne syd for Sjælland. Til sidst nåede de til København. Så bad den danske konge om fred. Det var Frederik 3. Og så blev Danmark meget mindre. Og Sverige blev meget større. For vi tabte

Skåne, Halland og Blekinge, altså hele Sydsverige. Og Bornholm og også noget af Norge. I 1600-tallet var der mange krige mellem Sverige og Danmark. Svenskekrigene kalder man dem i historiebøgerne.

Og hvad er der ellers sket i januar? Jo, Margrethe blev dronning. Frederik 9. døde den 14. januar 1972, og så blev hun udråbt til dronning dagen efter. Det var statsministeren, der gjorde det. Han stod sammen med hende på balkonen ud til Amalienborg Slotsplads og råbte: „Kong Frederik den 9. er død. Længe leve Hendes Majestæt, Dronning Margrethe den 2.!“ Og han råbte det ikke én gang, men tre gange i træk. Det skal man.

Har du selv et særligt januarminde?

Ja, hvis jeg må vende tilbage til det med fisketuren. Det var i 2010. Jeg fangede en kæmpe torsk på 12 kilo!!! Hvad giver du? TOLV KILO! Jeg måtte have hjælp til at trække den op på båden. Vi var seksten om bord, der stod og fiskede, og alle de andre fangede torsk, der vejede mellem tre og seks kilo. Og så fanger jeg sådan en kæmpe! Det var en stor dag! Så inviterede vi nogle gæster til middag og serverede kogt torsk på den gode gammeldags måde med kartofler og sennepssov. Egentlig er det noget, man spiser nytårsaften, men hos os venter vi selvfølgelig altid, til vi selv har fanget torsken i januar.

Februar

Kasper Østergaard fra Greve Strand, leder af en fritidsklub

Forbinder du nogen særlige naturoplevelser eller stemninger med februar måned?

Ja, engang for mange år siden var jeg i Ghana i januar måned og kom hjem derfra den 5. februar. Februar er jo årets korteste måned, men det år syntes jeg ikke, der var nogen ende på den. Jeg tror ikke, himlen var blå en eneste dag! Det var mørkt og overskyet, og det var regn og slud hver dag. Jeg blev faktisk rigtig deprimeret.

Er der nogen særlige danske mærkedage eller traditioner i februar?

Kun fastelavn, tror jeg. Det er selvfølgelig en stor festdag på mit arbejde. Alle klæder sig ud, både børnene og de ansatte. Og så slår vi katten af tønden. Ja, der er selvfølgelig ikke nogen kat i tønden. Den er fyldt med appelsiner og æbler og slik. Ungerne står i en lang række, og så gælder det om at slå tønden i stykker med et boldtræ. Den, der slår bunden ud af tønden, bliver kattekonge og den, der slår tøndens sidste bræt ned, bliver kattedronning. Sådan er reglerne i hvert fald hos os. Kattedronningen og kattekongen får en fin 'guldkrone' på hovedet.

Da jeg var barn, gik vi rundt til vores nabøer og raslede med en raslebøsse og sang, den her sang:

Fastelavn er mit navn
boller vil jeg have
hvis jeg ingen boller får
så laver jeg ballade.

Boller op, boller ned
boller i min mave
hvis jeg ingen boller får
så laver jeg ballade.

Så fik vi ikke fastelavnsboller, men penge i vores bøsser. Og det kunne godt blive til mange penge.

Er der noget, du plejer at gøre i februar?

Ja, jeg tager på skiferie. Vi er fem gamle venner, der tager af sted hvert år. Det er en rigtig mandetur. Vi har kendt hinanden, siden vi gik på seminariet. De første år tog vi med bus til Østrig eller Frankrig, men nu flyver vi. Vi spiser en masse god mad, og drikker noget god vin. Men vi står stadig på ski mindst fem timer om dagen. Og vi har altid trænet hjemmefra, inden vi tager af sted, så vi er i nogenlunde god form, når vi kommer derned.

Kan du huske nogen særlige begivenheder, der har fundet sted i februar?

Ja, jeg er faktisk lige i gang med at læse en bog om Christian 4., og han døde i februar i 1648. Han er en af de mest interessante konger, vi har haft, synes jeg. Både på godt og ondt. Men han var også konge i over 50 år. Det er faktisk den tredje bog, jeg læser om ham.

Han er nok mest kendt for sine byggerier i København: Børsen og Rosenborg Slot og Rundetårn. Det kostede selvfølgelig en masse penge at bygge så meget, som Christian 4. gjorde, men han var en af Europas rigeste konger, for alle pengene fra Øresundstolden gik lige ned i hans egen lomme. Han brugte også en masse penge på at få udenlandske malere og musikere til Danmark. Han var faktisk en rigtig renæssancekonge.

Hvad kan jeg ellers fortælle om ham? Jo, han både talte og skrev mange sprog. Og vi har stadig omkring 3000 af alle de breve, han skrev til alle mulige mennesker, så man kommer virkelig tæt på manden, når man læser bøger om ham. Og så fik han i øvrigt over 20 legitime og illegitime børn!

Har du selv et særligt februarminde?

Ja, nu er det jo blevet moderne at fejre valentinsdag i Danmark. Jeg har altid syntes, at det var noget kommerscielt pjat, men så et år fik jeg et valentinskort fra min kone. På kortet stod der, ... Nej, det vil jeg ikke fortælle, det er for personligt, men gaven var en lang weekend i Paris for to. Jeg er aldrig blevet så overrasket over en gave. Vi havde en fantastisk tur. Det er fem år siden, og nu er det blevet en tradition, at vi tager på en lang weekend sammen hvert år. Uden børn. Vi skiftes til at planlægge turen. Der ligger så et valentinskort på morgenbordet den 14. februar, men vi tager først af sted i maj. Jeg er jo på skiferie i februar, og maj er også en meget bedre måned at rejse i. Næste år er det min tur til at planlægge turen. Jeg har allerede besluttet, at vi skal til Krakow. Der har vi aldrig været.

Marts

Adriana Roxana Jespersen fra Rumænien, sygeplejerske

Forbinde du nogen særlige naturoplevelser eller stemninger med marts måned?

Altså i kalenderen står der jo, at marts måned er en forårs måned. Og alle begynder at tale om forår, selv om det jo stadig bare er koldt og vådt. Det gør rumænere også. Men danskerne taler altid om lyset, at lyset ændrer sig meget i løbet af marts måned. Det har jeg først rigtig lært at se nu. Ja, og så bliver dagene selvfølgelig længere.

Er der nogen særlige danske mærkedage eller traditioner i marts?

Ja, der er jo påsken, selv om den også somme tider falder i april. Vi er altid til påskefrokost hos mine svigerforældre. Det vil sige, det er ikke almindelig frokost, for vi får varm mad, og det er selvfølgelig altid lam, for det skal man have i påsken både i Danmark og i Rumænien.

Når vi har spist, går alle børnene ud i haven og leder efter påskeæg, som min svigerfar har gemt. Der er altid mange, måske 20-30 små påskeæg. Det gælder om at finde dem alle sammen. Vi leger også altid en leg med rigtige æg, altså hårdkogte æg. Alle, både børn og voksne, får en ske og et æg, og så er der ægge-løb. Det gælder om at komme først uden at tage sit æg. Vinderen får et stort påskeæg. I år var det min datter på otte, der vandt. Det var vi meget stolte af. Og det var uden snyd!

Lige før påske hjælper jeg min datter med at lave gækkebreve. Det går vi meget op i. Jeg elsker traditioner, hvor børnene er i centrum. Det der med gækkebreve er en særlig dansk tradition. Man tager et stykke papir og folder det flere gange. Så klipper man i papiret, så det får et fint symmetrisk mønster, når man folder det ud. Men der skal være plads til, at man kan skrive et lille digt. Fx:

En vintergæk, en sommernar
en fugl foruden vinger
en lille ven som har dig kær
en kærlig hilsen bringer

Mit navn det står med prikker,
pas på det ikke stikker

.....

Til sidst er der en prik for hvert bogstav i hendes navn. Gækkebrevene sender vi med posten til hendes farmor og farfar og til hendes faster og til et par veninder. Så er det meningen, at de skal gætte, hvem brevet er fra. Hvis de ikke gætter det, skal afsenderen have et påskeæg – og omvendt. Men sjovt nok kan bedste-forældre aldrig gætte rigtigt, når gækkebrevene er fra deres børnebørn!

Er der noget, du plejer at gøre i marts?

Ikke andet end at jeg stiller mit ur en time frem den sidste søndag i marts, når sommertiden begynder. Jeg kom engang to timer for sent til en fest, fordi jeg havde stillet mit ur en time tilbage i stedet for frem. Det var lidt pinligt, selv om det var i Rumænien, hvor man ikke behøver at komme så præcist som her i Danmark. Men nu har jeg lært en dansk huskeregel: Man stiller havemøblerne frem om foråret og tilbage om efteråret, og det gør man også med sit ur.

Kan du huske nogen særlige begivenheder, der har fundet sted i marts?

Ja, 8. marts, den internationale kvindedag eller kvindernes kampdag, som noget kalder den. I 2010 var jeg til 100 års jubilæet for dagen på Kvindemuseet her i Aarhus. Jeg vidste faktisk ikke, at kvindedagen blev grundlagt i Danmark, men det var på en international socialistisk kvindekongres i København i 1910.

Har du selv et særligt martsminde?

Ja, jeg begyndte på neurologisk afdeling på Århus Sygehus den 1. marts for otte år siden. Jeg var meget glad, men selvfølgelig også nervøs. Da jeg fik fri, kom min kæreste og hentede mig. Vi var ikke gift dengang. Han syntes, vi skulle tage ud og spise og fejre min første dag som sygeplejerske i Danmark, selv om jeg var enormt træt. Der havde været så mange nye indtryk og nye mennesker, både personale og patienter.

Der var fire, der hed Mette: to sygeplejersker og en læge og en sekretær! Danskerne siger jo aldrig, hvad de hedder til efternavn. Det gjorde de heller ikke der. Hverken sygeplejerskerne, rengøringspersonalet, lægerne eller patienterne. Så det var rigtig svært, det med navnene. Jeg syntes også, det var svært at sige *du* til alle og ikke bruge titler. Det var jeg ikke vant til. Men ellers gik det rigtig godt. Det gik faktisk så godt, at jeg blev der i fem år. Men så skulle jeg også videre! Og nu er jeg afdelingssygeplejerske på en medicinsk afdeling.

April

Else Marie Kofoed fra Bornholm, pensioneret bibliotekar

Forbinder du nogen særlige naturoplevelser eller stemninger med april måned?

I april bliver jeg altid så utålmodig. Nu skal det bare være forår! Men april er jo kendt for at være helt uberegnelig. Det ene øjeblik skinner solen, det næste øjeblik er det haglvejr.

Er der nogen særlige danske mærkedage eller traditioner i april?

Ja, aprilsnar. Den tradition holder jeg meget af. Jeg ved godt, at det ikke er specielt dansk, men det er i hvert fald en dansk tradition, at der er en aprilsnar i alle medierne hvert år den 1. april. Om morgenens åbner jeg altid spændt min avis for at se, hvad *de* har fundet på. Et år skrev *de*, at dronning Margrethes malerier på Skovgaard Museum var blevet stjålet. Dronningens kommentar var, at tyvene havde „en ganske god smag“. Den hoppede jeg på. Det må jeg indrømme. Berlingerens plejer jo ikke at lave sjov med dronningen.

Men jeg hoppede ikke på den i TV-Avisen, hvor de fortalte, at Spritfabrikken i Roskilde ved et uheld havde blandet deres snaps med whisky, og at folk kunne købe det for 10 kroner literen. Det betød, at flere hundrede mennesker stillede sig i kø for at få noget af det billige „fejlprodukt.“

Problemet med aprilsnar i medierne er bare, at nogle mennesker føler sig til grin, når de er hoppet på en aprilsnar mere eller mindre offentligt. Der er nogle, der bliver rigtig vrede. Resultatet har desværre været, at medierne er blevet mere forsigtige med, hvad de finder på.

Jeg elsker at finde på en aprilsnar selv. For et par år siden fortalte jeg min søn, at en af bibliotekarerne på min gamle arbejdsplads havde ringet og spurgt, om jeg ikke ville komme og arbejde frivilligt tre-fire dage om ugen. Kommunen skulle jo spare, så det ville være dejligt med noget gratis arbejdskraft. Nej, hvor blev min søn tosset! Han råbte: „Det er sidste gang, jeg stemmer på et af regeringspartierne. Nu kan det være nok!“ Han blev så vred, at jeg måtte skynde mig at sige: „Aprilsnar!“ Det grinede vi meget af bagefter.

Og ellers er der dronningens fødselsdag den 16. april. Jeg har én gang stået på Amalienborg Slotsplads sammen med masser af andre mennesker, der var kommet for at fejre hende. Det var sjovt at se hende stå oppe på balkonen og vinke sammen med hele familien, selv om det var svært at se de små søde prinser og prinsesser. Men man kan jo se det i fjernsynet om aftenen. Og høre alle børnehævebørnene, der står på slotspladsen og råber: *Dronning, dronning kom nu frem, ellers går vi aldrig hjem!* En hyggelig tradition.

Er der noget, du plejer at gøre i april?

Nej, det tror jeg ikke. Ikke noget jeg kan komme i tanke om lige her og nu.

Kan du huske nogen særlige begivenheder, der har fundet sted i april?

Ja, selvfølgelig den 9. april 1940, hvor Danmark blev besat af tyskerne. Besættelsen sluttede ikke før den 4. maj 1945. Det var en glædens dag, også på Bornholm, men her varede glæden kun kort, for tyskerne ville ikke overgive sig, og derfor bombede russerne Rønne og Nexø 7. maj. Det er de to største byer på Bornholm. Jeg var på besøg hos min moster på landet, så jeg oplevede ikke bombardementet.

Næste dag svarede tyskerne igen med det resultat, at russerne bombede begge byer *igen* den 8. maj! Heldigvis var alle blevet evakueret tidligt om morgenens, for man vidste, at det ville ske. Der var tusinder af mennesker på cykel og til fods på landevejene. Børn og gamle og unge. Vi så dem fra min mosters og onkels gård. Nej, hvor blev jeg glad, da jeg fik øje på min mor og far!

Den 9. maj overgav tyskerne sig, og russerne besatte Bornholm. Så kunne folk vende tilbage til Rønne og Nexø, selv om der var forfærdelig mange huse, der var blevet ødelagt. I løbet af ret kort tid blev alle tyskerne sendt tilbage til Tyskland. Men først den 5. april 1946 forlod russerne Bornholm. Så kunne vi endelig være rigtig glade. Den 5. april er bornholmernes helt egen befrielsesdag.

Har du selv et særligt aprilminde?

Åh ja. Det er fra samme tidspunkt. Det var den 4. april 1946. Jeg var til bal på havnen. Der var både russere og bornholmere og danske marinesoldater, som skulle eskortere de russiske skibe ud af havnen den næste dag. Alle dansede og var så glade. Vi kunne ikke forstå hinandens sprog, men jeg tror, de sovjetiske soldater glædede sig lige så meget til at komme hjem, som vi glædede os til at få Bornholm for os selv.

På et tidspunkt var jeg så træt, at jeg ville hjem, men så var der en ung marinesoldat, der spurgte så pænt, om jeg ikke ville danse med ham. Og siden dansede vi sammen både til vores bryllup, vores sølvbryllup og vores guldbröllops og til mange andre fester.

15 Interview om juni måned

Vil du godt lige fortælle, hvem du er?

Ja, jeg hedder Kamal Elias, og jeg er 24 og går på 4. semester på IT-Universitetet i København. Og jeg kommer fra Haderslev i Sønderjylland.

O.k. Jeg vil lige stille dig nogle spørgsmål, der handler om, hvad du forbinder med juni måned. O.k.?

Ja ja.

Forbinder du nogen særlige naturoplevelser eller stemninger med juni?

Øh, mest lyset, tror jeg. Altså, at det er lyst så længe. Jeg kan godt lide de lyse nætter. Men det er selvfølgelig ikke så sjovt, når ramadanen ligger i den periode. For der spiser vi jo ikke noget mellem solopgang og solnedgang. Så Ramadan og dansk sommer, det er noget, der kræver viljestyrke!

Er der nogen særlige danske mærkedage eller traditioner i juni?

Ikke så mange som i maj. Der er jo både 1. maj, og så forskellige kristne helligdage. Dem går jeg ikke så meget op i, men det er selvfølgelig fedt med nogle fridage. Der er Kristi himmelfartsdag og pinsen. Pinsen kan vist også godt ligge lige i starten af juni. Og så er der også storebededagsferien i maj. Jeg ved faktisk ikke, hvad det er, man fejrer der. Det lyder lidt sjovt, synes jeg – altså det der store-bede-dag. Det lyder som om man beder hele dagen, og jeg kender altså ikke nogen danskere, der beder. Eller også snakker de bare ikke om det.

Men hvad med juni? Er der nogen mærkedage eller traditioner i juni?

Nåh ja, det var juni, du spurgte om. Øh Ja. Der er grundlovsdag. Det er 5. juni. Der fejrer man den danske grundlov ... fra ... øh ... 1848 ... nej 49! Jo, jeg er ret sikker på, det var i 1849. Så 5. juni bliver der holdt nogle møder rundt omkring i landet. Udendørs. Hvor nogle politikere holder taler. Og man har fri fra arbejde og skole.

Ja, og så er der selvfølgelig sankthansaften. Det er den 23. juni. Der er der sankthansbål. Det er nok den danske tradition, jeg bedst kan lide. Jeg kan rigtig godt lide at stå eller sidde foran et stort bål og kigge ind i ilden. Sammen med en masse andre mennesker. Det er hyggeligt – eller hvad kan man sige Det er meget stemningsfuldt! Og så synger man en bestemt sang. Og så er der nogen gange en heks på toppen af bålet. Og du skal ikke spørge mig, hvorfor der er en heks, for det ved jeg faktisk ikke.

Er der noget, du plejer at gøre i juni?

Ja, læser til eksamen. Og går til eksamen. Og så det vi lige snakkede om, altså sankthansaften. Hjemme i Haderslev plejer vi – altså min familie - at gå ned til Damparken sammen med vores naboer og se det store sankthansbål ude på søen. Men nu bor jeg jo i København, så sidste år gik min kæreste og mig i Nyhavn. Der var bål og masser af mennesker og et orkester, der spillede noget gammeldags

jazz.

Kan du huske nogen særlige begivenheder, der har fundet sted i juni? Altså sådan historiske begivenheder?

Ja, genforeningen. Den 15. juni, 1920! Det ved jeg lidt om, fordi jeg er vokset op i Sønderjylland. Altså!: tyskerne vandt over Danmark i krigen i 1864, og så blev grænsen flyttet længere mod nord, så hele Sønderjylland blev en del af Tyskland. Men så efter første verdenskrig, så lavede man en folkeafstemning. Så kunne dem, der boede lige syd for grænsen og et stykke ned i Tyskland, - så kunne de sige, om de helst ville høre til Danmark eller til Tyskland. Og flertallet i Nordslesvig, den nordligste del af Sønderjylland stemte altså for Danmark. Og så blev grænsen flyttet længere sydpå igen. En ret fredelig løsning på grænseproblemer, må man sige. Og meget demokratisk.

Har du selv et særligt juniminde?

Ja, fra da jeg blev student. Hold kæft, hvor var jeg nervøs til de mundtlige eksamener! Men jeg bestod, og jeg fik min studentereksamen og min studenterhue. Og med et okay gennemsnit, så jeg kunne komme ind på IT-Universitetet.

Hvad foregik der, da I blev studenter?

Ja, altså der var jo alle studenterfesterne. Og så køreturen selvfølgelig. Altså hjem til os alle sammen på skift. Vi havde lejet en gammel lastbil fra 50'erne. Og så stod vi der oppe på ladet og råbte og sang og vinkede, mens vi kørte gennem byen og rundt til folk.

Min mor og far kendte ikke rigtig til alle de der studentertraditioner, for jeg er den første student i familien. Men de var superstolte over, at jeg fik den studenterhue. Og de glædede sig helt vildt til at hele klassen skulle hjem til os. Min mor havde lavet mad i dagevis, for hun syntes, at mine klassekammerater skulle smage *alle* libanesiske specialiteter. Selv om jeg havde forklaret, at vi kun ville være der 10-15 minutter, og at vi også skulle have mad hjemme hos alle de andre. Nå, men de kunne heldigvis godt lide det. Og heldigvis var min familie nummer to på ruten, så der var ikke nogen, der var blevet fulde endnu. Det havde nok været lidt pinligt.

Juli

Peter Busk fra Ballerup, bankrådgiver

Forbinder du nogen særlige naturoplevelser eller stemninger med juli måned?

Ja, regnvejr. Og mudder! Engang jeg var på Roskilde, altså Roskilde Festival, der regnede det hver eneste dag. Non stop! Det var i 2007. I løbet af den uge, vi var der, kom der 100 mm regn! Jeg var våd hele ugen, og der var mudder over det hele. Også inde i vores telt. Det har tit regnet på Roskilde, og der har også tit været mudder, men aldrig så meget som i 2007. Der var selvfølgelig nogen, der blev trætte af det og tog hjem, men de fleste blev. Jeg tog først hjem mandag aften.

Jeg delte telt med en, der hedder Esben. Jeg havde heldigvis taget gummi-støvler med, men det havde han ikke, så vi tog ind til Roskilde for at købe et par. Men det var selvfølgelig fuldstændig umuligt at finde et par gummistøvler i hele Roskilde, så Esben gik rundt med mudder mellem tærne og langt op ad benene. Men sådan noget tager man helt afslappet, når man er på Roskilde. Og det er lige præcis det, der er så fedt ved at være der.

Er der nogen særlige danske mærkedage eller traditioner i juli?

Ja, Roskilde Festival. Den starter som regel sidst i juni, og slutter i begyndelsen af juli. Jeg plejer at komme i god tid, som regel allerede et par dage før den officielle åbning. Det gælder jo om at få et godt sted til sit telt: Tæt på indgangen og tæt på et servicecenter, så man ikke skal gå for langt efter mad og drikke. Og så skal det helst ikke være for tæt på toiletterne, men heller ikke for langt væk fra dem.

Er der noget, du plejer at gøre i juli?

Ja, prøv og gæt: Tager til Roskilde! Det har jeg gjort, siden jeg var 16. De første år havde jeg ikke nogen penge, så jeg arbejdede som frivillig. Så får man nemlig et festivalarmbånd. Jeg tror, der er 20.000-25.000 frivillige på Roskilde hvert år. Første år samlede jeg flasker. Og året efter solgte jeg pandekager i en madbod. Jeg har også stået ved indgangen og tjekket armbånd. Og så har jeg gjort toiletter rene. Det blev jeg meget træt af! Da jeg havde arbejdet som frivillig 5-6 år i træk, behøvede jeg det ikke mere. Jeg havde fået råd til at betale, hvad det koster.

Er der nogen særlige begivenheder, der har fundet sted i juli?

Grundlæggelsen af Roskilde Festival! Det var i 1971. Rent økonomisk var det en fiasko, så de måtte omorganisere det hele. Da de havde gjort det, begyndte det at gå bedre. Det hele er nonprofit, og overskuddet går til humanitære og kulturelle formål.

I de første år var der bare én scene og mellem 10.000 og 30.000 deltagere. Men efterhånden voksede festivalen, og i midten af 90'erne var Roskilde faktisk den største i Europa med otte scener og omkring 100.000 mennesker om dagen i fire dage. Cirka halvdelen kom fra udlandet, især fra Tyskland og de andre skandinaviske lande og USA.

Musikalsk har det været kanon lige fra starten. Alle de store navne har været på Roskilde, både før og efter de blev berømte. Og den fedeste koncert af alle dem, jeg har hørt, det var Prince i 2010!

Men det er faktisk ikke bare på grund af musikken, man tager til Roskilde. Det handler lige så meget om alle de andre vilde ting, der foregår. Det er bare lidt irriterende, at det altid er nøgenløbet, man ser i medierne. 99,99999 % af festivalgæsterne løber ikke med og er ret ligeglade med det.

Har du selv et særligt juliminde?

Ja. Det handler selvfølgelig også om Roskilde. Før jeg begyndte på min bankuddannelse, havde jeg et job i en isbutik i nogle måneder. Jeg blev ansat i slutningen af april, og jeg sagde på forhånd, at jeg skulle til Roskilde. Det var også o.k., sagde chefen.

Men så, da jeg havde været der et par måneder, kom hun en dag ned i butikken. Det var i juni, og det var bagende varmt, så der var kø langt hen ad gaden. Og nu nærmede turistsæsonen sig, så vi ville få endnu mere travlt. Det var dét, chefen var kommet for at snakke om: Hun bad mig om at arbejde over i den første uge af juli. Men der skulle jeg jo til Roskilde! Det havde jeg jo fået lov til, så jeg sagde selvfølgelig nej. Og så gik hun.

Lidt efter kom hun tilbage og sagde: „Hvad mener du med, at du ikke kan arbejde over, fordi du skal til Roskilde?“ Hun troede, at man bare tager til Roskilde én dag. Hallo! Én dag på Roskilde!?! „Så må du vælge mellem jobbet og Roskilde,“ sagde hun. Jeg valgte selvfølgelig Roskilde. Og så blev jeg fyret pr. 1. juli.

August

Kasper Krag Enevoldsen fra Holstebro, gymnasieeleve i 3. g

Forbinde du nogen særlige naturoplevelser eller stemninger med august måned?

Næ, ikke rigtigt. August kan både være god og dårlig, sådan vejrmæssigt, men som regel er det varmt. Og så bliver det mørkere om natten. Der er sådan en tomelfingerregel, der siger, at de lyse nætter begynder den 5/5 og varer til den 8/8. Og når nætterne er lyse, er det fordi solen aldrig kommer længere end 18 grader under horisonten i den periode. Det ved jeg tilfældigvis, fordi jeg har taget astronomi som valgfag i år, og vi har lige haft om solen.

Er der nogen særlige danske mærkedage eller traditioner i august?

Ikke-nogen, jeg kender, hvis du mener sådan nogle officielle dage og traditioner. Men folk har sikkert alle mulige traditioner. Vi har fx altid vejfest i slutningen af august, der hvor vi bor. Det starter med loppemarked lørdag formiddag, hvor folk prøver at sælge alt deres gamle lort til hinanden. Og så spiller man rumbold eller vikingespil eller sådan noget, hvor både børn og voksne kan være med.

Og så tænder man nogle store griller, og så sidder man og spiser ude på venen i et stort festtelt. Når man er barn, synes man, det er helt vildt hyggeligt at alle familierne fester sammen. Men når man bliver 13 - 14 - 15 år, og ens far eller mor bliver fuld og dum at høre på og griner meget mere end normalt, så synes man *ikke*, det er særlig fedt! Men nu hvor jeg selv går til ret mange fester, så er jeg nok blevet lidt mere tolerant.

Er der noget, du plejer at gøre i august?

Ja, begynder i skole igen. Og lige i starten af skoleåret plejer jeg altid at være superdisciplineret med lektier og ikke noget fravær. Men så efter den tjekkede start, ja, så plejer det at gå ret hurtigt ned ad bakke med disciplinen. Dvs. jeg kommer bagud med afleveringer, og jeg får ikke læst alt det, jeg skal. Sådan har det været tidligere. Men nu går jeg jo i 3. g, og jeg vil gerne have en nogenlunde god studenteksamen, så i år er jeg faktisk fortsat med den der augustdisciplin. Dvs. at jeg afleverer til tiden, og jeg har næsten ikke haft noget fravær, så ... Jo, det går sgu meget godt.

Kan du huske nogen særlige begivenheder, der har fundet sted i august?

Altså historiske begivenheder? Jeg kan ikke lige komme i tanke om noget. Men her i august var der en soldat fra Holstebro, der kom hjem fra Afghanistan. Vi har jo en kaserne her i byen, og mange af dem, der har været i Afghanistan og Irak, kommer derfra. Nå, men ham, der kom hjem i august, han var blevet meget alvorligt såret af en vejsidebombe. Det gjorde ret stort indtryk på mig. Jeg har nemlig selv tænkt lidt på at få en uddannelse i militæret. Og nu bliver jeg snart 18, og så bliver jeg jo indkaldt til *forsvarets dag*. Og jeg havde faktisk tænkt på at sige, at jeg ville melde mig frivilligt.

Men efterhånden er der jo temmelig mange danske soldater, der er blevet dræbt i Afghanistan. Og også i Irak, da vi var med dernede. Og helt ærligt, jeg ved sgu ikke, om jeg ville være parat til at ofre mit liv for ... ja, altså for ... ja ... nej, det ved jeg sgu ikke, om jeg ville være parat til. Og det skal man jo være, hvis man vil være professionel soldat.

Har du selv et særligt augustminde?

Ja, min første skoledag her i Holstebro! Eller rettere dagene lige før første skoledag. Dem glemmer jeg aldrig. Vi var lige flyttet til byen, fordi min far skulle arbejde på B&O i Struer. Min storebror var 15 og jeg var 9, og ingen af os ville væk fra Amager og vores venner og vores fodboldklub. Det eneste lyspunkt var, at mine forældre havde lovet mig en hund, lige så snart vi kom til Holstebro. Det gjorde vi om lørdagen, hvor skolen skulle starte om mandagen. Jeg kom nærmest lige fra Amager til første skoledag i Holstebro.

Søndag morgen var vi ude og købe hundehvalpen hos en mand på en gård langt ude på landet. Min far havde sagt, at jeg bare skulle spørge manden om alt, hvad jeg gerne ville vide om at have hund. Så det gjorde jeg. Og så begyndte han ellers at snakke! Jeg stod bare dør og forstod ikke et ord af, hvad han sagde. Ikke et ord! Det var et chok!

Og næste dag skulle jeg starte i 3. klasse sammen med en masse børn, der sikkert talte lige så underligt. Og lærerne? Hvad nu, hvis jeg heller ikke kunne forstå dem? Og tænk, hvis de ikke kunne forstå mig!

September

Lone Svendsen fra Faaborg, butiksindhaver
(kunsthåndværk, gaveartikler)

Forbinder du nogen særlige naturoplevelser eller stemninger med september måned?

Ja. Sort sol! Det så jeg sidste september, og det var en stor oplevelse. Det var i marsken*) ved Tønder. Det var første gang, jeg så sort sol. Det kalder man det, når der er hundredtusindvis af fugle, der flyver rundt i én kæmpestor flok, der skifter form hele tiden. Det er lidt ligesom de danser ballet. Det er stære, der er på vej til England. De overnatte i marsken og spiser, så de har energi til resten af turen. Hvis der så kommer en rovfugl for at angribe dem, flyver de alle sammen op i luften på samme tid. Så bliver rovfuglen helt forvirret og opgiver at angribe. Det er da smart! I den flok, vi så, var der en halv million stære! Det sagde naturvejlederen i hvert fald. Det var vildt!

Og med hensyn til *stemning*, så er der faktisk noget, man kunne kalde septemberstemning her i Faaborg. For i september forsvinder de sidste af sommersens turister, og så bliver der meget tomt og stille i gaderne og på restauranterne og på cafeerne. Meget stille!

Er der noget, du plejer at gøre i september?

Ja, jeg plejer at begynde på et nyt aftenskolekursus. Det er ikke så vigtigt, hvad det er. Bare det er sjovt. Det er dejligt at lære noget nyt. Og man lærer også nogle nye mennesker at kende. Sidste år gik jeg til arabisk mavedans! Der var nogle af de andre, der blev rigtig gode til det i løbet af vinteren. Det gjorde jeg ikke! Men vi grinede meget.

Er der nogen særlige danske mærkedage eller traditioner i september?

Jeg kan ikke lige huske nogen mærkedage, men Aarhus Festuge ligger altid omkring starten af september. Jeg plejer at tage derop i 2-3 dage og bor hos en god veninde. Hendes mand gider slet ikke sådan noget med kultur, så han er glad for, at jeg kommer, så han kan slippe. Min veninde og mig går ud og hører en masse musik og ser teater og går på udstillinger. Vi tager også ud og danser. Der er gang i byen døgnet rundt. Du skulle prøve at se programmet for Aarhus Festuge. Det er imponerende, så mange arrangementer der er.

Kan du huske nogen særlige begivenheder, der har fundet sted i september?

Altså 11. september glemmer man jo aldrig. Jeg tror, alle kan huske lige præcis, hvad de lavede, det øjeblik, de hørte nyheden. Jeg sad og tog fodbad foran fjernsynet, da de fortalte nyheden første gang og viste de der amatøroptagelser. Først troede jeg det var en eller anden actionfilm. Men det var det jo desværre ikke.

Men en dansk begivenhed? Det kan jeg ikke lige komme i tanke om. Jo, der er noget, der hedder *Septemberforliget*. Jeg er ikke så skrap til historie, men så vidt jeg ved, så var det engang for over 100 år siden, hvor der havde været en meget, meget lang strejke. Og det endte med at arbejdsgiverne og arbejderne, altså fagforeningerne, blev enige om nogle regler på arbejdsmarkedet. Noget med hvordan de laver aftaler med hinanden, altså om løn og arbejdsforhold og rettigheder og sådan noget. Mange af reglerne gælder stadig væk, tror jeg. Jeg har faktisk selv været tillidsrepræsentant i fire år. Det var, da jeg arbejdede på plejehjem.

Har du selv et særligt septemberminde?

Ja, det var da der var filmoptagelser til *Adams øbler*, og jeg mødte Mads Mikkelsen! Ja, altså, mødte og mødte ... jeg så ham i hvert fald. Min søster og mig sad og snakkede nede i havnen, og så kom Mads Mikkelsen og Nicolas Bro og satte sig med en øl lige ved siden af! Vi holdt helt op med at snakke, for vi skulle selvfølgelig høre alt, hvad de to berømtheder talte om. Men de sagde ikke noget særligt. De var sikkert trætte.

Adams øbler foregår blandt andet i Horne Kirke lige i nærheden af Faaborg. Og det er en kirke, jeg kender rigtig godt, for der er jeg nemlig både blevet døbt og konfirmeret og gift. Der er faktisk tit filmoptagelser her på Fyn, fordi der er noget, der hedder *FilmFyn*. Det er en virksomhed, der blandt andet sørger for locations til film på Fyn og de andre øer deromkring. Så der er blevet optaget mange danske film her i nærheden. Det er jo sjovt for os, der kan genkende stederne.

Men det vigtigste er selvfølgelig, at der kommer penge til øen, til hoteller og restauranter og forretninger osv. Det trænger vi til i Faaborg! Byen er jo en del af det, der bliver kaldt *Udkantsdanmark*. Jeg bliver sur, når jeg hører det ord, for det bliver altid brugt i en negativ sammenhæng! Det handler altid om problemer: arbejdspladser der lukker, unge der flytter væk, og også børnefamilier, der flytter, fordi der ikke er arbejde, og fordi skolerne lukker osv. osv. ... Men selv om det er rigtigt, at der er alle de problemer, så synes jeg man glemmer det positive. Nogle af de smukkeste og hyggeligste steder i Danmark ligger i de områder. Faaborg for eksempel!

¹⁾ Marsken er et vådt naturområde mellem hav og land.

1) Danmark er der marsk i den sydvestligste del af Sønderjylland.

Oktobre

Bertram Buchwald fra Møn, billedkunstner

Forbinder du nogen særlige naturoplevelser eller stemninger med oktober måned?

Ja, det kan du bande på! Og jo koldere oktober, jo bedre! De gule, orange og røde farver bliver nemlig særlig kraftige, når det er rigtig koldt, og det er noget, en maler sætter pris på!

Og hjortene! Det er meget imponerende at opleve hjorte i brunstiden, altså den periode, hvor de parrer sig. Det foregår over tre uger sidst i september og først i oktober. Her på Møn og Sydsjælland er der mange hjorte, men hvis man skal se kronhjorte, Danmarks største dyr, så skal man op til Dyrehaven nord for København. Jeg plejer at køre en tur derop for at opleve alt det, de store hanner gør for at tiltrække hunnerne.

Er der andet, du plejer at gøre i oktober?

Ja, oktober er faktisk en rigtig god kulturnåd. Dels fordi der er masser af kunstudstillinger rundt omkring, dels på grund af *Kulturnatten*. Det er altid fredag aften før skolernes efterårsferie. *Kulturnatten* var en af de ting, min kone og jeg ikke ville gå glip af. Men siden hun døde for tre år siden, har jeg ikke rigtig haft lyst. Vi har ellers oplevet mange spændende ting på Kulturnatten i København. Min kone var grønlænder, så vi var som regel inde i Det Grønlandske Hus og se deres udstilling og høre grønlandsk musik og se maskedans, og hvad der ellers var af tilbud. Og vi har været rundt på mange museer. De laver nemlig altid særlige arrangementer til kulturnatten.

Man kan også komme på rundvisninger steder, hvor man normalt ikke bare kan gå ind, fx Folketinget og Politigården og DR-byen. Min kone og jeg har været på masser af den slags rundvisninger. Gallerierne holder selvfølgelig også åbent på kulturnatten. Og kirkerne. Der kan man gå ind og høre musik. Man kan selvfølgelig kun nå at opleve en brøkdel af alle de tilbud, der er. Man bliver nødt til at lave en plan og vælge 2-3 ting ud, man først og fremmest gerne vil opleve. Der er som regel lang kø til de mest populære steder, fx Christiansborg og Glyptoteket.

I år tror jeg faktisk, jeg vil ud og opleve kulturnatten igen. Men det bliver ikke i København. Jeg vil blive her i området. Mine naboer siger nemlig, at *Kulturnatten* i Vordingborg var rigtig god sidste år. Så det må jeg prøve.

Er der nogen særlige danske mørkedage eller traditioner i oktober?

Jeg kan ikke lige komme på andet, end at Folketinget altid åbner den første tirsdag i oktober. Dvs. at folketingspolitikerne starter deres nye arbejdsår. Og det begynder altid med en gudstjeneste i Christiansborg Slotskirke. Det synes jeg er noget mærkeligt noget, altså at blande religion og politik. Det har jeg aldrig rigtig forstået. Nå, men så kan politikerne jo i hvert fald sidde der i kirken og beundre det smukke rum, for Slotskirken er den smukkeste klassicistiske bygning i København. Simpelthen! Den blev bygget omkring 1820, tror jeg, og er tegnet af C.F. Hansen. Prøv at gå ind og kigge på den, hvis du kommer til København. Hvis der er åbent. I dag har de jo desværre låst mange kirker, fordi der bliver stjålet så meget.

Kan du huske nogen særlige begivenheder, der har fundet sted i oktober?

Vi kom ind i EF, som det hed dengang, den 2. oktober 1972. Det var en kæmpe-skuffelse! Jeg havde deltaget meget aktivt i Folkebevægelsen mod EF og været med til at organisere demonstrationen foran Christiansborg den 1. oktober. Der var 80.000 mennesker! Forestil dig det: 80.000! Efter afstemningen var vi, altså modstanderne, sikre på, at Danmark ville miste al suverænitet: økonomisk, sikkerhedsmæssigt, kulturelt, ja, på alle områder.

Men erhvervslivet og landbruget var jo meget interesseret i at komme ind i fællesmarkedet. I valgkampen op til afstemningen var der et møde i et forsamlingshus i Jylland, hvor en modstander og en tilhænger diskuterede med folk i salen. Og så var der en landmand, der rejste sig op og sagde: *Når jeg i Fællesmarkedet kan få det dobbelte for en ko, så skal vi satan piske mig ind!* Og det var jo derfor, vi kom ind. Det kunne betale sig. I dag har de fleste af os vist vænnet os til at være med i EU. Og efterhånden som EU er vokset, og de østeuropæiske lande er kommet med, ja, så kan jeg også meget bedre se en mening med fællesskabet.

Har du selv et særligt oktoberminde?

Min kone døde den 2. november, så jeg har stærke minder fra vores sidste oktober sammen.

Hun havde været syg i næsten et år, da vi fik at vide, at de ikke kunne gøre mere på sygehuset. Så besluttede jeg, at jeg selv ville passe hende herhjemme. Det er jeg meget glad for i dag, selv om det var hårdt.

En af de sidste dage i oktober pakkede jeg hende godt ind og satte hende i kørestolen, og så trillede vi hen ad vejen og op til vores yndlingssted, hvor der er en bronzearlderhøj og en formidabel udsigt ud over marker og skov og himmel og hav. Min kone sagde, at farverne aldrig havde været smukkere end den dag. Og jeg synes, hun havde ret. Det er et dejligt oktoberminde at have. Trods alt.

Om skoletyper

A Folkeskolen, friskole eller privatskole?

„Anna skal gå i en almindelig folkeskole. Vi vil gerne have, hun går sammen med børn fra mange forskellige miljøer.“

„Skolen bliver lukket efter sommerferien, så nu diskuterer vi, om vi skal oprette en friskole.“

„Vi har hørt rigtig godt om skolen, men hvis vi vælger en privatskole, risikerer vi jo, at alle Ellas skolekammerater bor meget langt væk, så vi har ikke besluttet os endnu.“

„Vi overvejer at sende Mohammad på den muslimske friskole i Vestergade. Min brosiger, at der får de fleste elever et meget højt gennemsnit til afgangsprøven.“

„Altså, jeg er ikke i tvivl om, at Søren skal gå på Søndervejens Skole. Det er en god skole, og desuden betaler vi nok i skat.“

Fem replikker fra fem forskellige samtaler mellem forskellige danskere, som alle forstår, hvad der menes. Men hvad er forskellen på en folkeskole, en privatskole og en friskole?

Først og fremmest er forskellen selvfølgelig, at folkeskolen er gratis, mens man skal betale for at have sine børn i privatskoler/friskoler. Det er der mange mennesker, der ikke har råd til. Men sammenligner man med andre lande, er det ikke dyrt at gå på privatskole i Danmark. Staten betaler nemlig 71 % af skolernes udgifter. Det vil sige, at forældrene betaler for resten. I 2011 kostede det mellem 700 og 1200 kr. om måneden per elev, mindst på landet og mest i byerne. Der er 526 privat- og friskoler i Danmark og 1388 folkeskoler (2012). 79 % af alle børn i Danmark går i folkeskolen og 15 % i friskoler/privatskoler (2013).

En anden vigtig forskel mellem folkeskolen og friskoler/privatskoler er, at folkeskolen har pligt til at modtage alle børn, mens friskoler og privatskoler kan sige nej til elever, som de ikke synes passer til deres skole.

Alle folkeskoler har en skolebestyrelse, som består af fem til syv repræsentanter for forældrene, (som forældrene selv har valgt), to lærere, (som personalet har valgt) og to repræsentanter for eleverne, (som eleverne har valgt).

I 2007 var mange forældre i oprør, fordi deres børns folkeskoler skulle lukkes i forbindelse med kommunalreformen, hvor små kommuner blev lagt sammen til større kommuner. Kommunerne lukker stadig mange mindre skoler, fordi regeringen og kommunerne mener, at det er bedre med færre og større skoler. Især på landet betyder det, at mange børn får en meget lang skolevej. Det har ført til, at mange forældre har taget initiativ til at oprette friskoler på de gamle folkeskoler. Ellers er de fleste friskoler oprettet af forældre, der har et værdigrundlag, som de ikke synes, at folkeskolen kan give deres børn. Det kan være en særlig form for pædagogik, en bestemt religion eller religiøs retning, en bestemt livsanskuelse eller andet.

Det er ikke et krav, at friskolelærere er uddannet på et lærerseminarium ligesom folkeskolelærerne, men ca. halvdelen af dem er. Det er heller ikke et krav, at friskolerne skal tilbyde folkeskolens afgangsprøve, men de fleste gør det.

OM SKOLETYPER – A. Folkeskolen, friskole eller privatskole?

Hvad er forskellen så på en friskole og en privatskole? Både friskoler og privatskoler er private, fordi forældrene betaler. Nogle hedder friskoler, og nogle hedder privatskoler, og skolerne fungerer under den samme lov om friskoler. Forskellen er primært historisk og kulturel. Nogle af de ældre privatskoler er oprettet af lærere med nogle særlige pædagogiske ideer.

På privatskolerne er de fleste lærere seminarieuddannede, eller de har en anden videregående uddannelse. Og på alle privatskoler går eleverne til folkeskolens afgangsprøve. På nogle af skolerne skal børnene være skrevet op, fra de bliver født, for at få en plads.

Om skoletyper

B Efterskoler

„Emma trænger til nye udfordringer og nye venner. Vi håber, hun kan komme på efterskole i 9.“

„Før jeg kom på efterskole, sagde jeg næsten aldrig noget i timerne. Nu elsker jeg at diskutere!“

„Bo spiller både basket og fodbold på efterskolen. Herhjemme sad han altid foran computeren!“

„Efterskolen ligger syv kilometer fra den nærmeste butik, men jeg har ikke savnet byen et øjeblik!“

„Før efterskolen kendte jeg ikke nogen uden for København, men nu har jeg venner i hele landet.“

Fem replikker fra fem forskellige samtaler mellem forskellige danskere, som alle forstår, hvad der menes. Men hvad er en efterskole?

En efterskole er en kostskole for store teenagere (14-18 år). De går i 8., 9. eller 10. klasse på efterskolen, hvor de også bor, spiser og tilbringer deres fritid. Det er bestemt ikke gratis at gå på efterskole, men staten giver støtte i forhold til forældrenes indkomst, så de unge får lige mulighed for at komme hjemmefra.

De fleste af eleverne er på efterskolen et enkelt skoleår og afslutter med folkeskolens afgangsprøve, som de ellers ville have taget i skolen derhjemme.

Ud over de obligatoriske skolefag på de forskellige klassetrin, tilbyder efterskolerne undervisning i alverdens spændende fag. De fleste af skolerne har en særlig profil, så de unge vælger en skole, der matcher netop deres interesser og evner. Der kan fx være særligt fokus på drama, musik, idræt, natur, samfundsforhold eller et.

Ordet *efterskole* er lidt misvisende. Men det hedder efterskole, fordi man i gamle dage gik på efterskole, når man var færdig med grundskolen.

Der er ca. 260 efterskoler i Danmark (2014) fordelt over hele landet. De fleste ligger i mindre byer eller i naturskønne omgivelser uden for byerne. På efterskolen er man sammen med jævnaldrende fra hele Danmark. Det er nemlig meget almindeligt at vælge en efterskole, der ligger langt fra ens hjemegn.

Eleverne deler som regel værelse med en eller to af de andre elever. De har huselige pligter som at rydde op og gøre rent på deres værelse, vaske deres eget tøj og på skift deltage i køkkenarbejdet. Efterskoler er alkoholfri. Hvis de unge bryder reglerne og fx ryger hash eller drikker alkohol på skolen, bliver de sendt hjem.

Lærerne bor som regel på skolen eller lige i nærheden og deler dagligdagen med eleverne. Det vil sige, at de unge har mere kontakt med de voksne, end de er vant til fra folkeskolen. Der er mange fælles aktiviteter og projekter uden for skoletiden, også i weekenden. Det betyder, at eleverne som regel bliver på skolen i weekenden. Hvis de tager hjem til familien, risikerer de jo at gå glip af noget spændende og sjovt sammen med alle de nye venner. Men i ferierne er efterskolen lukket og eleverne tager hjem.

OM SKOLETYPER – Efterskoler

Det er populært at tage på efterskole. Mange steder skal man skrives op et eller flere år i forvejen for at være sikker på at få en plads. Hvis man kender nogen, der har været på efterskole, så ved man, at det er en oplevelse for livet. Det fremgår også meget tydeligt af de enkelte efterskolers hjemmesider og af www.efterskole.dk

Om skoletyper

C Højskoler

„Jeg ved ikke, hvilken uddannelse jeg vil have, så foreløbig tager jeg et halvt år på højskole.“

„Vi skal ikke sydpå i år. Vi tager på højskole i stedet for.“

„Min mormor og morfar mødte hinanden på Askov Højskole.“

„Hvis du tager på Krabbesholm et halvt år, så tror jeg, du har større chance for at komme ind på arkitektskolen.“

„Asta er på vej til Kenya med højskolen.“

Fem replikker fra fem forskellige samtaler mellem forskellige danskere, som alle forstår, hvad der menes. Men hvad er en højskole – eller en folkehøjskole, som det egentlig hedder?

En højskole er en skole for voksne. Man kan ikke tage en uddannelse på en højskole. Der er ingen eksamener, og man får ikke karakterer. Men de fleste arbejdsgivere ser det som et plus, når der står højskoleophold på et CV. Man kan komme på højskole, uanset hvor meget man har gået i skole eller studeret.

Nogle tager på højskole for at finde ud af, hvad de vil prioritere i deres liv – fx hvilken uddannelse de vil vælge. Andre gør det, fordi de har talenter eller interesser, som de ønsker at dyrke intensivt i en periode. Men alle forventer at blive engageret i projekter og samvær med de andre elever og lærerne. Dialog og fællesskab er en væsentlig del af et højskoleophold.

Der er omkring 70 højskoler (2014) fordelt over hele Danmark. De fleste ligger i mindre byer eller ude på landet i naturskønne omgivelser. Eleverne bor og spiser på højskolen. De har også huslige pligter, der som regel handler om at hjælpe til med madlavningen. Man har normalt sit eget værelse, men nogle steder deler man også værelse med en eller to andre.

Højskolerne tilbyder både lange og korte kurser. De lange varer mellem to og ti måneder og koster ca. 1300 kr. om ugen. Hvert år er der ca. 7500, der tager på et langt højskoleophold i Danmark. De fleste er mellem 18 og 25, men på nogle skoler er der tradition for at have elever, der er ældre.

De korte kurser ligger især i sommerferien og koster omkring 4500 kr. for en uge, men mindre hvis man er der mere end en uge. Når ugeprisen er højere på korte kurser end på lange, er det blandt andet, fordi højskolerne får statsstøtte til deres lange kurser. Der er hvert år omkring 45.000, der bruger en uge eller to på et kort højskolekursus, og det er folk i alle aldre, også familier med små og store børn.

Højskolernes sekretariat udsender årligt to kataloger, hvor alle kurserne præsenteres. I det ene kan man læse om de lange kurser, i det andet om de korte feriekurser. Man kan finde katalogerne på biblioteket, få dem tilsendt eller downloade dem på www.højskolerne.dk. Her kan man se, hvilke højskoler man kan vælge imellem, når man er interesseret i bestemte fag. Fagene ligger inden for disse hovedområder:

- Humanistiske fag og sprog
- Kunst og kreative fag
- Medier, samfund, politik og rejser
- Musik teater og dans
- Naturen og naturvidenskab
- Sundhed, livsstil og personlig udvikling

Mange højskoler har succes med at tilbyde kurser, der forbereder eleverne til optagelsesprøver til kreative uddannelser inden for design, arkitektur, musik, kunst og film. Andre højskoler har specialiseret sig i journalistik, medier og samfundsforhold, så unge kan forbedre deres chancer for at blive optaget fx på Journalisthøjskolen.

I nogle perioder har højskolerne haft rigtig mange elever, i andre perioder har mange skoler måttet lukke på grund af mangel på elever. Det kan skyldes små årgange, økonomien eller andre forhold.

Før i tiden indgik ordet *højskole* i navnet på mange uddannelsesinstitutioner på universitetsniveau. Men Danmarks Tekniske Højskole har skiftet navn til DTU*, Handelshøjskolen er blevet til CBS** og Landbohøjskolen hedder i dag LIFE, Det Biovidenskabelige Fakultet. Danskerne var vant til de gamle navne, men internationalt var de upraktiske, og for udlændinge i Danmark var det ret forvirrende, at *højskole* og *højskole* var to forskellige ting.

Journalisthøjskolen i Aarhus og Den Sociale Højskole i København har fx ikke skiftet navn (endnu). Med andre ord skal man stadig være opmærksom, når man møder ordet *højskole* og undersøge, om der er tale om en folkehøjskole eller en anden form for uddannelsessted.

* Danmarks Tekniske Universitet

** Copenhagen Business School

Lærere man husker

A Sønderjylland og en mærkelig vane

Bodil

I 1963, da jeg var 12 år gammel og gik i 6. klasse, havde vi en historielærer, der hed hr. Nørgaard. Dengang var man ikke på fornavn med lærerne, men sagde hr. og fru og efternavn.

Hr. Nørgaard havde en dyb interesse for Sønderjyllands historie. Og en stor viden. Han talte længe og gerne om de forskellige grænser, der har været mellem Danmark og Tyskland gennem tiden og de krige, der resulterede i, at Danmark blev enten større eller mindre. Vi skulle synde sange, der handlede om Sønderjylland, mens han spillede violin til.

Det interesserede os faktisk ikke særlig meget, hverken Sønderjyllands historie eller fædrelandssangene. Måske havde det været anderledes, hvis vi boede i grænseområdet, hvor der er et dansksproget mindretal på den tyske side af grænsen og et tysksproget mindretal på den danske side af grænsen. Men vi boede i Rungsted, var lige ved at blive teenager og ville meget hellere synde Elvis Presley- og Cliff Richard-sange end fædrelandssange.

Ud over det med Sønderjyllandsinteressen og violinen og fædrelandssangene så husker jeg hr. Nørgaard for en mærkelig vane, han havde. Han prustede! Næsten som en hest. Mens han gik frem og tilbage foran os og snakkede om Sønderjylland, skød han en gang imellem brystet frem, bøjede begge albuer og trak dem tilbage mod ryggen, mens han sagde: PPHRUU! Og så snakkede han videre. Vi skulle passe meget på, at vi ikke kom til at grine.

En dag besluttede vi at finde ud af, hvor mange gange hr. Nørgaard prustede i løbet af en time. Vi aftalte, at vi alle sammen skulle sætte en streg på et stykke papir for hvert prust. Og efter timen skulle vi se, om vi havde det samme antal streger. Hr. Nørgaard måtte selvfølgelig ikke opdage, hvad vi lavede, så vi sad alle sammen med vores papir under bordet. Alle mine klassekammerater satte bare streger, men jeg var så dum, at jeg øverst på mit papir havde skrevet: *Så mange gange pruster hr. Nørgaard på en time: ////*

Jeg tror, jeg havde nået at sætte 7-8 streger på mit papir, da hr. Nørgaard opdagede, at vi var optaget af noget andet end Danmarkshistorie. Han spurgte, hvad vi lavede, men der var ingen, der svarede. Af alle eleverne i klassen valgte han lige præcis at gå ned til mit bord og bad mig aflevere det papir, jeg havde under bordet. Jeg ved ikke, hvad han tænkte, da han forstod, at vi var i gang med at lave en statistisk undersøgelse af hans pruste-adfærd. Men han sendte mig uden for døren. Andet skete der ikke. Så stod jeg ude på gangen og var ret flov. Pludselig syntes jeg, det var synd for hr. Nørgaard, for måske vidste han slet ikke, at han prustede.

Gad vide, hvad kursister rundt omkring på sprogcentrene gennem årene har observeret af ufrivillige, ubevidste vaner hos mig og mine kolleger, når vi står foran vores klasser. Jeg er sikker på, at der kan sættes mange hemmelige streger på papir under bordene.

Lærere man husker

B En fremragende lærer

Grethe

Da jeg kom op i 7. klasse, fik vi en ny historielærer, der hed hr. Overgaard. Dengang sagde vi hr., fru og frøken og efternavn til vores lærere. Jeg tror ikke engang, at vi altid vidste, hvad de hed til fornavn. Og så sagde vi selvfølgelig også De. Det gjorde man til alle voksne.

Hvor ung eller hvor gammel hr. Overgaard var, ved jeg faktisk ikke. Når man selv er 13, er alle over 20 jo gamle. Det ved jeg helt sikkert, for det år fik vi også en ny lærer i engelsk. Hun hed fru Jensen. Jeg troede bestemt, hun var 40 eller sådan noget, men da jeg mødte hende 12 år senere, var hun 35. Måske var hr. Overgaard kun lidt ældre end fru Jensen, da vi fik ham.

Den første dag, vi skulle have historie med hr. Overgaard, kom han lidt for sent, så vi sad og snakkede. Han gik med hurtige skridt op til katederet, satte sig og kiggede interesseret på os. Han sagde ikke noget, alligevel holdt vi ret hurtigt op med at snakke. Dengang var der mere respekt for lærerne i skolen, uden at i hvert fald de gode lærere behøvede at gøre noget for det. Da vi var helt stille, tog han et brev med udenlandske frimærker op af sin højre jakkelomme. „Jeg har et brev her, jeg gerne vil læse for jer,“ sagde han. Vi kiggede lidt forundret på hinanden. Et brev! I historietimen!

Brevet var fra en far, der brokkede sig over sin 17-årige søn. Faren var utilfreds med, at sønnen ikke vidste, hvad han ville og ikke lavede noget fornuftigt. Han var også utilfreds med, at sønnen gik for meget i byen med sine venner, og at han aldrig havde tid til at være sammen med sine forældre osv., osv.

Da hr. Overgaard var færdig med at læse brevet op, puttede han det ned i jakkelommen igen. Han sagde stadig væk ikke noget. Det gjorde vi heller ikke. Vi syntes, det var frygtelig pinligt, at han læste et privat brev op for os i klassen. Men så fortalte han, at brevet var skrevet af en egyptisk far til en nærværende over 3000 år siden.

Derefter gik hr. Overgaard i gang med at fortælle om det gamle Egyptens historie. Der var ingen, der ikke hørte efter. De fleste var nok ikke specielt interesseret i historie – hvor mange 12-13-årige er det? Men hr. Overgaard havde en særlig evne til at få de fleste elever til at synes, at historie kunne være spændende – i hvert fald en gang imellem.

Historien om brevet har jeg brugt flere gange på forskellige måder i undervisningen på mit sprogcenter. Engang vi var færdige med teksten, sagde en ung russisk pige, der kom fra en lille by i Uralbjergene: „Det brev læste vi også i historie, da jeg gik i skole.“

Lærere man husker

C Kulturchok og et godt svar

Rikke Alma

Første gang jeg mødte Geo Horn var i 1980, da jeg var fem år gammel. Min mor og jeg var til skoleafslutning med min storesøster, som er ti år ældre end mig. Jeg fik øje på Geo Horn og sagde højt: „Se mor! En mand med langt hår!“ Geo vendte sig om og grinede til mig. Jeg kan ikke huske, om han sagde noget, men jeg kan huske, at jeg blev rigtig flov.

For mig var det meget eksotisk at se en mand med langt hår, selv om det faktisk ikke var særlig langt. Mine forældre var ret gammeldags, og derfor havde jeg hverken set min far eller nogen af deres venner med andet end meget kort hår. Det lyder måske lidt mærkeligt, at jeg heller ikke havde set mænd på gaden med langt hår i 1980. Det var jo mange år efter ungdomsoprøret i 1968. Men i den lille nordjyske by, hvor jeg kommer fra, havde pigerne langt hår og drengene kort hår. Og jeg tror faktisk, at det stadig er sådan. Så hverken de unge eller de ældre i min hjemby eksperimenterede med deres udseende. Derfor blev jeg jo noget overrasket over at se en voksen mand på næsten 50, der havde en frisure, der lignede min mors! Så mødet med Geo blev altså mit første møde med en, man kunne kalde *en hippie*. En, der gik med gammeldags fodformede sko og havde langt hår. Og så havde han et skilt på sit hus, hvor der stod *Atomvåbenfri zone*.

Da jeg begyndte i skolen året efter, blev Geo min lærer i et fag, der hed orientering. Det var et fag, man havde i de små klasser, og det var en blanding af geografi, biologi og historie. Han var en virkelig god lærer, der gik op i sit fag og kunne lide at undervise. Det, jeg husker ham bedst for, er, at han ikke bare fortalte, men at han også helt konkret viste os det, han fortalte om. Som for eksempel da vi skulle blande sand, grus, ler og vand i en spand og hælde det ned ad en bakke for at se, hvordan forskellige materialer aflejrede sig. Det hjalp os til at forstå, hvorfor det danske landskab kom til at se ud, som det gjorde efter istiden.

I de højere klasser havde vi Geo i samfundsfag. En dag lige efter vi havde haft fysik, skulle vi snakke om love og menneskerettigheder. Geo forsøgte at få os til at huske navnet *grundloven*. Han prøvede virkelig at hjælpe os uden at sige, hvad han tænkte på. Han sagde for eksempel: „Det er en *lov*, der er *grundlæggende* for alle andre *love*“. Og det var jo næsten at give os svaret, men ingen af vores 7.-klasseshjerner kunne forstå, hvad han mente.

Til sidst syntes min veninde, at det var synd for ham, så hun rakte fingeren i vejret og svarede med høj, klar stemme: „Newtons lov!“

Lærere man husker

D Min matematiklærer

Louise

I folkeskolen var jeg en af de elever, som blokerede totalt, når læreren skrev mange tal og formler på tavlen. Matematik interesserede mig overhovedet ikke, og jeg er stadig ikke særlig god til tal. Men der er ét menneske, jeg kan takke for, at jeg overhovedet kan finde ud af at lægge to og to sammen. I ottende klasse, fik vi nemlig en ny matematiklærer.

Michael var en kraftig mand midt i 40'erne med smilende øjne og uglet hår. I vores første matematiktime kom Michael ind i klassen i sort jakke med guld-knapper og et stramt udtryk i ansigtet. På hovedet havde han en Tivoli-kontrollør-kasket. „Tivoli“-skiltet havde han skiftet ud med „Penalhuskontrol“.

Han sagde ikke god morgen eller noget, men råbte: „Penalhuskontrol! Frem med penalhusene!“ Og så kommanderede han os til at lægge indholdet af vores penalhuse ud på bordet foran os til inspektion. Nogle af os fnisede lidt, men vi gjorde, hvad Michael bad os om. Vi lagde blyanter, viskelædere, linealer, passere og vinkelmålere frem foran os. Det næste, der skete, var lige så uventet som Michaels entré.

Bordene i klassen stod i u-form, en såkaldt hestesko. Michael trådte op på det første bord, og så stod han deroppe og inspicerede med sin pegepind indholdet af det første penalhus. Så fortsatte han fra bord til bord og kiggede vredt på de elever, som havde glemt et viskelæder eller havde en knækket passer. Vi sad helt stille og fulgte hans vandring rundt, indtil han til sidst hoppede ned på gulvet i den anden ende af hesteskoen. Vi var begejstrede og fulde af respekt for den mærkelige mand. Med sin penalhuskontrol havde han gjort det tydeligt for hver af os, at til hans undervisning skulle man have udstyret i orden!

I Michaels timer var der plads til at grine og samtidig tage undervisningen alvorligt. Han brugte humoren til at gøre matematikken håndgribelig for os. Da vi skulle arbejde med målestok og arealmål, kravlede han energisk rundt på gulvet og tegnede med kridt en plan over et hus. Normalt måtte man absolut ikke tegne på gulvet, ligesom man heller ikke måtte gå på bordene, men Michael måtte godt.

Michael lærte os at få øje på matematikken i vores hverdag. Vi skulle fx undersøge vores morgenritualer for matematik. Vi regnede på, hvor meget vand vi brugte i badet, eller hvad vores gennemsnitlige hastighed var på cykelturen til skole. Han gjorde matematikken konkret og relevant og sjov. For mig betød det, at jeg meget bedre kunne se meningen med alle de tal og formler.

Men det allerbedste var måske, at vi alle sammen lærte, at det sagtens kan være sjovt at lære.

Unge om deres uddannelse

A Bachelorstuderende på fødevarevidenskab

Sally Klargaard, 22, bachelorstuderende, fødevarevidenskab på LIFE,
Det biovidenskabelige Fakultet på Københavns Universitet

Mens jeg gik i gymnasiet, begyndte jeg at gå meget op i madlavning og blev mere og mere interesseret i kost og ernæring. Efterhånden overtog jeg meget af madlavningen derhjemme og besluttede, hvad der skulle købes ind. Faktisk fik jeg hele familien til at ændre kostvaner – selv min lillebror!

Han har altid været ekstremt kræsen, og mine forældre kunne simpelthen ikke få ham til at spise andet end kød og kartofler – helst pomfritter – og til frokost fire spegepølsemadder. År ud og år ind! Ikke så meget som en enkelt lille tomat eller en skive agurk eller en gulerod kunne de lokke i ham! På en måde var det min lillebrors madvaner, der kom til at bestemme, hvad der var i køleskabet, og hvad vi andre fik at spise. For det er jo meget nemmere og billigere, når alle spiser nogenlunde det samme. Nå, men jeg fik gennemført en lille madrevolution derhjemme, og det er jeg pavestolt af.

Al den succes gjorde, at jeg overvejede at blive diætist. Men så opfordrede min biologilærer mig til at se nærmere på uddannelsen i fødevarevidenskab. Hun ville gerne have mig til at læse noget naturvidenskabeligt, fordi jeg var rimelig god til kemi og biologi. Det ville jeg også gerne. Jeg anede bare ikke, at der fandtes sådan et studium. Nå, men jeg søgte ind og blev optaget, og nu er jeg på 4. semester og er vild med det! Men så fra andet år vælger man mellem to studieretninger eller „fagpakker“ som det hedder. Jeg valgte *ernæring og sundhed*, hvor man lærer, hvad der sker inde i kroppen, efter man har spist maden. Den teknologiske retning, *teknologi og kvalitet*, handler om, hvad der sker med maden, *inden* den kommer ned i kroppen. Der er både en række obligatoriske kurser, og der er valgfri kurser, så man har mulighed for at snuse til alle mulige områder af faget allerede ret tidligt i studiet.

Jeg kan rigtig godt lide, at der er sådan en klar sammenhæng mellem teoretisk viden og den praktiske virkelighed. Det kan man også se på de studerendes bachelorprojekter. Sidste år var der fx en, der skrev om, hvordan leverpostej bevarer sin form ved opvarmning. Og en af mine venner lavede noget om sund og langtidsholdbar mad til NASA's astronauter.

I slutningen af næste studieår skal jeg selv lave bachelorprojekt, og jeg er begyndt at spekulere på, hvad det skal handle om. Jeg overvejer at skrive noget om mælk. Noget med at unge og gamle her i landet spiser og drikker så ufatteligt mange mælkeprodukter, og at man fx overhovedet ikke gør det i Asien. Det er da interessant.

Nå, men ud over alt det faglige og studiemæssige, så er der et supergodt miljø herude. Jeg var lidt skræmt ved tanken om at skulle sidde som en lille anonym prik til forelæsninger i nogle kæmpe auditorier med flere hundrede studerende. Men sådan er det overhovedet ikke. Det meste af undervisningen foregår på små hold. Der er meget gruppearbejde, og man samarbejder i laboratorierne, så man lærer hinanden ret godt at kende lige fra starten.

Jeg ved ikke rigtig, hvordan min fremtid kommer til at se ud, sådan rent jobmæssigt. Men jeg har tænkt mig at fortsætte på kandidatuddannelsen, enten i human ernæring eller klinisk ernæring.

Unge om deres uddannelse

B Frisøruddannet

Anne-Sophie Jørgensen, uddannet frisør med egen salon, 27, og Line Schmidt, 26, frisør på vej til at blive selvstændig

„Farvel og tak for i dag!“ Anne-Sophie lukker døren efter dagens sidste kunde. Det er nu halvandet år siden, hun åbnede sin egen frisørsalon. Og det går godt. Hun får hele tiden nye kunder både gamle og unge, mænd og kvinder. Anne-Sophie er god til at kommunikere med alle slags mennesker, og hun er god til at vejlede dem.

Anne-Sophie fortæller:

„Det eneste problem er, at jeg tit synes, jeg mangler en kollega at snakke fag med i hverdagen. Derfor har jeg talt med min veninde, Line, om at åbne en fælles salon. På den måde kan vi også dele udgifterne til husleje og arbejdet med regnskaber og rengøring. En tredje fordel er, at vi kan vikariere for hinanden, hvis en af os skulle blive syg eller skal på kursus. Line har sagt ja, og hun har sagt op i den salon, hvor hun arbejder som assistent. Ja, så nu er vi i gang med at finde et sted, hvor der er lidt mere plads end i min salon.“

Line og jeg mødte hinanden på frisørskolen, da vi startede på grundforløbet. Jeg lagde straks mærke til Line på grund af hendes flotte lange hår, og så havde hun slet ingen makeup på. Det havde alle de andre piger. Da vi skulle præsentere os for hinanden, kom jeg i gruppe med Line. Og lige siden har vi været veninder.

Jeg var heldig at finde en læreplads gennem min fars kusine. Det var på en stor frisørsalon, hvor der var flere assistenter og to andre elever. Det betød, at jeg fra starten var nederst i hierarkiet, og at det tog lang tid, før jeg fik lov til andet end at vaske og farve hår. Det havde jeg svært ved at vænne mig til. Jeg syntes jo, at jeg allerede kunne så meget, da jeg var færdig med grundforløbet på skolen. Til gengæld øvede jeg mig så ved at klippe min familie og nogle af mine venner om aftenen. Det gik som regel rigtig godt, og de kunne jo ikke tillade sig at klage, for det var jo gratis.“

Line fortæller om sin baggrund:

„Jeg har altid drømt om at blive frisør, selv om alle fortalte mig, hvor svært det var at finde en læreplads. Men jeg var ligeglads, jeg *ville* være frisør. Og lige før jeg var færdig med folkeskolens afslutningsprøve, lavede jeg en adresseliste over alle byens frisører, og så gik jeg fra den ene til den anden og spurgte, om de ikke havde brug for en elev. Jeg fik rigtig mange nej'er, før der var én, der sagde: „Måske“, og at jeg kunne komme igen den næste dag, for hun havde ikke tid til at snakke med mig på det tidspunkt.“

Næste dag havde jeg en læreplads! Det var en lille salon, hvor der kun var ejeren, en dame på omkring de 50, og så mig. Arbejdsmæssigt var jeg var enormt glad for at være der, især fordi jeg fik lov til mange ting lige fra dag et. På skolen lærte vi om allergi og sådan noget og om, hvordan man skal beskytte sig, når man arbejder med kemikalier. Men på min salon var der ikke noget, der hed økologisk shampoo eller noget af den slags. Ejerens sagde det ikke højt, men det var tydeligt, at hun syntes, at alt det vi lærte på skolen om miljø var noget pjat, for hun havde arbejdet med parfumerede produkter og kemikalier i næsten 30 år, og hun havde ikke fået allergi eller noget.“

Da jeg blev færdig, kunne jeg desværre ikke blive i den lille salon, for ejeren havde ikke råd til at have en assistent. Men heldigvis fandt jeg hurtigt et job i en anden salon. Der har jeg været indtil nu, men i sidste måned sagde jeg op, for jeg skal være selvstændig! Sammen med min bedste veninde, Anne-Sophie. Det glæder jeg mig virkelig meget til, for hun er enormt dygtig, også til alt det med regnskaber. Altså alt det der med moms og indtægter og udgifter og skat og sådan noget."

Uddannelsen

Uddannelsen til frisør tager fire år. Der er adgangsbegrænsning på frisøruddannelsen, så for at komme ind skal man have bestået folkeskolens afgangsprøve og have en læreplads hos en frisør, der er godkendt til at ansætte elever. Uddannelsen starter med et grundforløb på frisørskolen. Derefter er der praktik i lærepladsen. Hvert år er frisøreleverne så tilbage på skolen i en periode, hvor de vigtigste fag selvfølgelig er alt med håret: klippeteknik, farvning, hårdesign osv. Men man lærer også at lægge makeup og farve bryn og øjenvipper. Derudover har man fag som stilhistorie, engelsk, erhvervsøkonomi og salg og service. Efter fire års uddannelse går eleverne op til svendeprøven.

Unge om deres uddannelse

C Shippingtrainee

Thomas Vind-Henriksen, 23, shippingtrainee i rederiet Ocean Blue

Da jeg gik i 3. g på hhx, var jeg på besøg i et rederi. Efter besøget vidste jeg, at jeg ville være shippingmedarbejder. Ved middagsbordet fortalte jeg mine forældre om min beslutning, og hvad jeg havde hørt om branchen. Mine forældre syntes, det lød som en god idé, selv om det kom helt bag på dem. De har altid støttet mig i mine planer. Om aftenen gik de på internettet for at læse mere om uddannelses- og jobmulighederne. Min far er landmand, og min mor arbejder i en bank inde i Silkeborg. Min far har aldrig sagt det højt, men jeg har altid vidst, at han havde en drøm om, at jeg skulle overtage gården, ligesom min far havde overtaget den fra sin far.

Efter studenteksamen var jeg fire måneder i militæret. Det var ikke noget for mig. Der skete lidt for lidt. Men allerede mens jeg var i militæret, begyndte jeg at søge elevpladser i forskellige rederier og var heldig at blive kaldt til samtale og komme ind i et større globalt rederi i København. Uddannelsen startede i august, så jeg arbejdede hjemme på gården, til jeg skulle begynde i rederiet.

Samtidig begyndte jeg at lære spansk. Mellem 2. og 3. g var jeg udvekslingsstudent i USA, så mit engelsk er super både mundtligt og skriftligt. I gymnasiet havde jeg tysk på A-niveau, og klarede mig ret godt, når jeg selv skal sige det. Min tysklærer sagde altid, at jeg havde sprogøre. Jeg har i hvert fald nemt ved at lære sprog. Vi bruger især engelsk på arbejde, men det er en stor fordel at kunne flere sprog, når man arbejder inden for shipping. Det er en meget international uddannelse med masser af muligheder for at få en international karriere. Jeg har altid drømt om at komme til Sydamerika på et eller andet tidspunkt.

Uddannelsen til shippingmedarbejder er toårig. Det vil sige, at man arbejder på fuld tid i rederiet, og så læser man HD på CBS to aftener om ugen. Det kan godt være hårdt, for man skal jo også regne med at bruge en del tid på at forberede sig til timerne. Og så er det ikke altid, man kan gå hjem til tiden. Når der sker noget uventet, går man først hjem, når arbejdet er gjort. Til gengæld skal man være meget selvstændig fra starten, for man får en masse ansvar. Det passer mig fint. Og så keder man sig aldrig. Man har faktisk en ret hektisk hverdag, men det passer godt til mit temperament. Desuden får man løn under uddannelsen, og det er jo ikke så dårligt.

Nu er jeg midt i mit andet år på uddannelsen, og jeg er stadig meget begejstret for kombinationen af teori og praktik. Jeg er også ret vild med, at der sker noget forskelligt hver dag, og at jeg skal rundt i forskellige afdelinger i rederier. Det, der har interesseret mig mest, tror jeg, er at være operatør. Som operatør følger man skibene, tjekker om de når frem til tiden, om de har brændstof nok til hele turen osv., osv. Det gode ved at være trainee er også, at man ved, hvad jobbet som shippingmedarbejder handler om, når man er færdig med uddannelsen. Hvis man tager en teoretisk uddannelse, så skal man jo først ud og finde ud af, hvad det går ud på i praksis, når man får et job. Og så er det jo ikke engang sikkert, at man kan lide jobbet.

For et par måneder siden var jeg ude at sejle med et af rederiets skibe i fjorten dage for at lære noget om, hvordan hverdagen foregår på et skib. På turen nåede jeg også at opleve, hvordan det er at sejle, når det er rigtigt uvejr. Til min egen overraskelse viste det sig, at jeg var sørstærk. Nu kalder de mig for *sømanden* derhjemme. Her på mit arbejde kalder de mig for *landmanden*. Men det er fint, for vi har et godt samarbejde og en god måde at drille hinanden på.

Derhjemme er der sket det, at min lilleøster er begyndt at interessere sig rigtig meget for gårdenes drift. Det er jeg meget glad for. Så bliver der måske alligevel en Vind-Henriksen, der vil overtage gården. Og selv om landbrug og shipping ikke har meget med hinanden at gøre sådan arbejdsmæssigt, så synes jeg alligevel, at de to erhverv har noget vigtigt til fælles: Det er ikke bare et arbejde, det er en livsstil.

To professorer

A Pelsjæger og professor

Bare 33 år gammel blev Eske Willerslev professor i evolutionsbiologi på Københavns Universitet. Det var der ingen, der havde forestillet sig, for i skolen klarede han sig ikke specielt godt. Han pjækkede fra timerne og var dårlig til at stave og dårlig til matematik, og Eskes lærere syntes, han var provokerende og forstyrrende.

Det kunne Eskes far ikke lide at høre. For ham var en mand en mand, hvis han var god til at stave og god til matematik. Og hvis han skulle være en rigtig mand, skulle han også kunne svømme i iskoldt vand og være god til al slags hårdt fysisk arbejde.

Som barn drømte Eske om at blive indianer og leve det frie liv på prærien i Amerika. Da det gik op for ham, at det ikke var muligt, ville han i stedet være pelsjæger i det nordlige Canada. Men det krævede træning, så sammen med sin tvillingebro, Rane, tog han til Lapland i Nordsverige for at vandre. Det var ikke nogen let tur for to 13-årige drenge, men de klarede det, og de næste tre år tog de hver sommer på lange vandre- og kanoture i Nordsverige og Finland.

Da Eske kom i gymnasiet, skete der noget: Han opdagede glæden ved at lære, at det var spændende at blive klogere. Det endte med, at han fik topkarakterer og blev god til det hele, bortset fra fransk siger han selv. Efter gymnasiet valgte han at studere biologi. Men først ville han og broren have et sabbatår. De tog til Jakutien i det nordøstlige Sibirien på kanoekspedition for at forberede sig på at blive professionelle ekspeditionsdeltagere. I to en halv måned samlede de rester fra uddøde dyr fra istiden og etnografisk materiale (telte, tøj, redskaber og smykker) hos den lokale befolkning, som de forærede til Moesgaard Museum i Aarhus, da de kom hjem. I årene efter deltog de begge i flere ekspeditioner til Sibirien, hvor de fortsatte med at samle etnografisk materiale og rester fra istidsdyr.

Efter en af ekspeditionerne valgte Eske at blive i Sibirien, da de andre rejste hjem. Han ville prøve at leve som pelsjæger sammen med to lokale jægere. Det blev ikke helt, som han havde forestillet sig livet som pelsjæger, da han var barn. Det frøs -50 grader C hver dag. Eske var den yngste og mest uerfarne og fik de værste opgaver. Han skulle for eksempel tænde op i ovnen om natten, når temperaturen faldt under -20 grader C indendørs, og han skulle tømme fiskenetet under isen, hvilket betød, at de våde fingre frøs til is, når de kom op i den kolde luft. I december var han helt ødelagt både fysisk og mentalt.

Det var meningen, at han skulle hjem til jul, men han havde ikke penge nok til transporten med helikopter. De havde ikke haft held med jagten i lang tid. Juleaften sad han derfor sammen med de to andre pelsjægere og drak kogt vand. De havde ikke mere te, og der var ikke mere mad. De havde heller ikke mere petroleum til lamperne, så de sad og drak varmt vand i totalt mørke. Men hjem kom han til sidst – hjem til en søster, der var død, mens han havde været væk, hjem til en far på vej til demens, hjem til en kæreste, der var gået fra ham efter tre år.

TO PROFESSORER – A. Pelsjæger og professor

Eske Willerslevs drøm om at blive professionel pelsjæger var knust. Han vidste ikke længere, hvad han skulle i livet, og han var så langt nede, at han tænkte på at begå selvmord. Men så begyndte han at studere biologi, og det endte med, at han blev forsker. Eske Willerslev begyndte at arbejde med dna. Sammen med en studiekammerat påviste han, at man kan finde dna i grønlandske iskerne. Senere fandt de ud af, at man kan finde dna fra mammutter og andre uddøde dyr fra istiden i gammel jord. Eske Willerslevs evne til at tænke anderledes, få nye ideer og tro på dem gjorde ham til doctor scient. og forsker på internationalt niveau. I 2006 blev han årets unge eliteforsker sammen med sin tvillingebror. Samme år blev han professor i København og gæsteprofessor i Oxford. I 2008 fandt han og hans forskerteam fx ud af, at indianerne i USA kom fra Asien, og at de er landets første indbyggere. I 2011 publicerede Eske Willerslev sammen med et internationalt forskerteam en ny historie om menneskets forhistorie: De beviste, at nutidens aborigine australiere er direkte efterkommere af de første mennesker, der kom til Australien for ca. 50.000 år siden. Og sådan er det fortsat med forskningsresultater siden.

Eske Willerslevs mentale og fysiske udfordringer som pelsjæger i Sibirien førte til intellektuelle udfordringer. I forbindelse med sin forskning har han både været leder af ekspeditioner i Grønland, Sibirien, Canada og USA og deltager i mange andre. Eske Willerslevs lyst til at leve det frie liv i naturen og hans lyst til at forske mødtes og har givet ny viden til os alle.

I 2008 udkom Eske Willerslevs bog *Fra pelsjæger til professor – En professionel rejse gennem fortidens dna-mysterier*, hvor han fortæller om sin barndom og ungdom og sit liv som forsker.

To professorer

B Pelsjæger, flygtning og professor

39 år gammel blev Rane Willerslev professor i antropologi. Det var der ingen, der havde forestillet sig, for i skolen klarede han sig ikke specielt godt. Ranes lærere syntes, han var provokerende og forstyrrende. Det fortæller hans tvillingebro, Eske, i hvert fald.

Ranes far var 56; da Rane og Eske blev født. Faren ville gøre sine sønner til rigtige mænd, der kunne klare hårde fysiske udfordringer. Det betød blandt andet at svømme i sørerne ved familiens fritidshus i Sverige om vinteren. Af sin far lærte han også respekt for viden og udholdenhed. Som barn begyndte han at skyde fugle og andre små dyr med bue og pil, og da han var gammel nok, skød han rådyr med gevær.

Rane kom i gymnasiet og klarede sig nu så godt, at han kunne begynde at studere antropologi efter studentereksamen. Men først ville han og broren have et sabbatår. De tog til Jakutien i det nordøstlige Sibirien. Der skulle de på kanoekspedition, fordi de ville forberede sig på at blive professionelle ekspeditionsdeltagere. I to en halv måned samlede de rester fra uddøde dyr fra istiden og etnografisk materiale (telte, tøj, redskaber og smykker). Det forærede de til Moesgaard Museum i Aarhus, da de kom hjem. I årene efter deltog de begge i flere ekspeditioner til Sibirien, hvor de fortsatte med at samle etnografisk materiale og rester fra istidsdyr.

Det var på en af disse ekspeditioner, at Rane Willerslev første gang kom i kontakt med jukagirerne, en etnisk gruppe i det nordøstlige Sibirien. Jukagirerne var i tidens løb blevet undertrykt af de russiske zarer, af det kommunistiske system og nu af det kapitalistiske markedssystem. Han kunne ikke passivt se på, at de jukagirske pelsjægere blev underbetalt for deres fine zobelkind. Rane følte, at han måtte gøre noget, selv om han stadig kun var studerende. I de følgende år organiserede han 'Det dansk-jukagirske pelsprojekt' sammen med en ven, der vidste noget om pelshandel. Samtidig lærte han russisk, så han kunne kommunikere med de jukagirske jægere.

I 2000 tog Rane til Sibirien for at lave antropologisk feltarbejde til sin ph.d. og for at indsamle zobelkind til pelsauktionerne i København. Projektet fik en nogenlunde god start, men Rane Willerslevs danske tanker og ideer passede ikke de russere, der indtil nu havde organiseret al handelen med zobelkind. De ønskede ingen konkurrenter.

Pludselig blev den jukagirske leder af pelsprojektet arresteret. Ingen vidste, hvor han var. Et par dage efter blev Rane vækket af sin ven, Ivan. Politiet var på vej for også at arrestere Rane. Rane og Ivan flygtede ud i *tajgaen*, som det kæmpestore område med uendelige skove af nåletræer og birketræer i Sibirien kaldes. De regnede med at skulle blive i en lille jagthytte i en måneds tid, men det blev til mange ensomme, kolde måneder – med større og mindre jagtheld.

En pelsjæger går 15-20 km om dagen i sne i op til -50 grader C. Det kræver enorme mængder af energi. På et tidspunkt havde Rane og hans ven ikke spist i en uge, og de havde ikke set en elg i over en måned. De var ved at dø af sult. Rane skrev et afskedsbrev til sin tvillingbro.

Derefter gik han alene på jagt i det snedækkede landskab med deres sidste fire patroner i lommen – og skød en elg.

Først da det blev forår, kom den nye jukagirske leder af pelsprojektet og hentede dem tilbage til civilisationen. Centralmagten i Moskva havde sørget for, at Rane alligevel ikke skulle arresteres. Men tiden derefter i den sibirske landsby blev ikke lykkelig for Rane. Om dagensov han, og om natten drak han. Heldigvis inviterede et ældre jukagirisk ægtepar ham med på jagt. Da de kom tilbage en måned senere, besluttede Rane at tage hjem til Danmark.

Men hjemme havde hans kæreste gennem fire år forladt ham for at gifte sig med en anden. Hans pelsprojekt var ikke blevet nogen succes. Han følte sig udmattet og ensom. Men så rejste han til Cambridge og kom i gang med at skrive sin ph.d. om jukagirernes tro. Den blev han færdig med i 2003.

Efter tre år som lektor ved Manchester Universitet vendte han igen tilbage til Danmark. I 2006 blev han årets unge eliteforsker. I 2010 blev han professor ved Aarhus Universitet og leder af De Etnografiske samlinger på Moesgård Museum ved Aarhus. Listen med antropologiske artikler og bøger med forfatternavnet Rane Willerslev er imponerende lang.

Uden den udholdenhed, han allerede som barn havde lært af sin far, havde Rane Willerslev aldrig overlevet sit lange ophold som flygtning i Sibirien. Men først næsten ti år efter hjemkomsten var Rane Willerslev klar til at skrive en bog om sine oplevelser. Bogen fik titlen: *Zobeljagt, russisk mafia og 65 minusgrader*.

1 Ordforråd

Kvinder

en pige(-r)
en lille/stor pige(-r)
en tøs(-er)

en ung pige(-r)

en kvinde(-r)
en brud(-e)
en hustru(-er)
en kone(-r)

en ekskone(-r)
en tidlige kcone(-r)
en enke(-r)
en kone
en dame(-r)
en frue
en frøken
fru
frk.
en veninde(-r)
det svage køn

Familiebetegnelser

en mor (mødre)
en svigermor(-mødre)
en datter (døtre)
en søster (søstre)
en svigerinde(-r)
en moster (mostre)
en faster (fastre)
en tante(-r)
en kusine(-r)
en mormor(-mødre)
en farmor(-mødre)
en bedstemor(-mødre)
en oldemor(-mødre)
en tipoldemor(-mødre)

Adjektiver

kvindelig	mandlig
feminin	maskulin
kvindelig	maskulin/mandig
damet	
konet	
piget	drenget

Mænd

en dreng(-e)/fyr(-e)/gut(-ter)
en lille/stor dreng(-e)

en tøsedreng(-e)
en fyr(-e)/en gut(-ter)
en drengerøv(-e)
en mand (mænd)
en brudgom(-me)
en mand (mænd)
en mand (mænd)
en ægtemand(-mænd)
en eksmand(-mænd)
en tidlige mand (mænd)
en enkemand (mænd)

en herre(-r)
en herre

hr.
hr.
en ven(-ner)
det stærke køn

Fælles for begge køn

et menneske(-r)
folk
en person(-er)
et medmenneske(-r)
et barn(børn)
en nyfødt(-e)
et spædbarn(børn)
en baby(-er)
småbørn
bonusbørn/papbørn/stedbørn
en unge(-r)
en teenager(-e)
en ung(-e)
de unge
en voksen (voksne)
de ældre
ældre mennesker
gamle

en kæreste(-r)
et brudepar(-)
en ægtefælle(-r)
et ægtepar(-)
en samlever(-e)
en bofælle(-r)/sambo(-er)
en partner(-e)
venner

en forælder(-forældre)
en svigerforælder(-forældre)
en bedsteforælder(-forældre)
søskende
et barnebarn (børnebørn)
et oldebarn(-børn)

Man kan, hvad man vil!

A Professionel jæger

Da Natasha Illum Berg var 18 år gammel i 1989, rejste hun til Afrika. Her besluttede hun, at hun ville være storvildtjæger i Tanzania.

Natasha fortæller i sin bog *Floder af rød jord* fra 1999, at hun kommer fra en slægt af kvinder med stor lyst til eventyr. Men eventyrlyst var ikke nok for at blive storvildtjæger i en verden, hvor kvinder blev diskrimineret. Der var brug for både vilje og lyst til kamp – og det havde hun:

*„Det var professionel jæger, jeg var kommet for at blive,
og det var, hvad jeg ville blive. Kampen var jeg ikke bange for.“*

Det lykkedes for Natasha at blive lærling hos tre professionelle storvildtjægere i Tanzania. Men det tog hende næsten fem år at få licens til selv at kunne arbejde som professionel. I 1997 blev hun den første og eneste professionelle kvindelige jæger i en verden domineret af mænd.

At være ung kvinde og give 15 afrikanske mænd arbejdsopgaver i en camp var ikke nemt. De var vant til at se på kvinderne i deres landsbyer som mennesker, der stod under dem selv. Nu havde de pludselig en kvindelig chef. Det var en situation både mændene og Natasha skulle lære at klare. Når Natasha var alene i campen uden sin mandlige chef eller sine kunder, der som regel også var mænd, spiste hun alene for ikke at komme for tæt på de ansatte. Hun skulle være deres chef, selv om hun var kvinde. Lidt efter lidt lærte hun at bruge humor i kampen for sin position som chef. Hun lærte også, at hun var nødt til at være dygtigere end sine mandlige kolleger – ligesom andre kvinder i mandefag.

Men det var ikke kun de afrikanske ansatte, der syntes, det var et problem, at Natasha var kvinde. Hendes kolleger var slet ikke glade for at have en kvindelig kollega. Og hendes kunder, de europæiske og amerikanske jagtgæster, blev meget overraskede, når de mødte deres professionelle storvildtjæger og fandt ud af, at jægeren var en kvinde. For nogle var det næsten en provokation, så Natasha kunne få spørgsmål som: „*Hvornår har du tænkt dig at leve et liv som en rigtig kvinde?*“

Og europæerne i Tanzania sladrede om hende. De mente, at hun i virkeligheden bare ville giftes med en professionel jæger eller prøve at imponere sin far. Da Natasha var barn, gik hendes far på jagt i Sverige, hvor Natasha boede sammen med sin familie, til hun var 12. Men det var ikke hendes far, der havde skudt tre tigre i Indien. Det var hendes danske farmor. Og det var hende, der lærte Natasha, da hun var lille, at en leopard „*kan gemme sig bag en tændstikæske, og den er hurtig som et lyn*“.

Naturen har altid været Natashas bedste ven. For Natasha er Afrika en kærlighedsaffære. Hun kan være alene i mange dage i et lille telt uden at føle sig ensom, når hun er ude for at finde dyr til sine kunder. I *Floder af rød jord* tager hun læseren med på jagt, så man føler, at man er med på jagten sammen med Natasha og hendes jagtgæster.

I 2003 udgav Natasha Illum Berg *Te i den blå sofa*. Bogen handler om at være kvindelig storvildtjæger og forfatter i Tanzania og om hendes møde med kærligheden og døden. Siden har hun skrevet mange bøger, der er blevet oversat til flere sprog.

Man kan, hvad man vil!

B Fra Togo til Grønland

En tidlig morgen i skoleferien gik 16-årige Tété-Michel Kpomassie ud for at samle kokosnødder sammen med sin bror og en onkel. De klatrede op i hver sin kokospalme. Tete-Michel klatrede så højt, at han kom op over nødderne, så han bare skulle sparke til dem for at få dem til at falde ned. Men først tog han en stor flot kokosnød, huggede toppen af den og begyndte at drikke mælken. Pludselig så han en grøn pytonslange, der lå oven på en masse æg! Chokeret begyndte han langsomt at klatre ned. Slangen fulgte efter. Godt ti meter fra jorden gled den ned over hans hoved, ned over hans ryg ... Tété-Michel sprang. Derefter blev alt sort for ham.

Nogle dage efter vågnede han i sin fars hus med høj feber. Han kunne hverken gå eller stå. Men tre uger senere var Tété-Michel helt rask. Derfor besluttede hans far, at han skulle være præst ved en af de traditionelle religioner i Togo som tak for, at guderne havde gjort ham rask. Men han blev aldrig præst. En bog stoppede ham. Han så den en dag hos en boghandler i byen. Bogen hed *Eskimoerne fra Grønland til Alaska*. Tété-Michel læste og læste, og pludselig vidste han, at han ville til Grønland.

Han kiggede på et kort for at se, hvor Grønland lå og for at finde den bedste vej. Men Grønland lå meget længere væk fra Togo i Vestafrika, end Tété-Michel havde forestillet sig. Han vidste, at han aldrig ville få penge nok til at rejse så langt. Derfor besluttede han at rejse fra et sted til det næste og så finde arbejde og tjene penge undervejs, så han en dag kunne ende i Grønland.

Uden at fortælle sin familie noget, rejste han til Ghana, Togos naboland. Da Tété-Michel rejste hjemmefra, var han 16 år gammel. I 1965 gik han i land i Grønland som 24-årig. Undervejs havde han arbejdet i Ghana, i Senegal, i Mauretanien, i Frankrig, i Tyskland og i Danmark og lært engelsk, tysk og dansk. Fransk lærte han allerede som barn. I København brugte han al sin fritid på Det Kongelige Bibliotek og på Nationalmuseet for at lære så meget som muligt om Grønland.

Den 19. juni 1965 sejlede han sammen med otte andre passagerer fra København til Sydvestgrønland, hvor de ankom den 27. juni midt på dagen. Tété-Michel vidste, at han var den første afrikanske i Grønland. Alle indbyggerne i den lille by, 1800 mennesker, var på havnen for at modtage skibet. Da de fik øje på Tété-Michel, blev der helt stille. Børnene blev bange. De troede ikke, Tété-Michel var et rigtigt menneske. Og så var han 180 cm høj, mens grønlandske mænd den gang kun var 160 cm høje i gennemsnit. Men mødet mellem Tété-Michel og grønlænderne endte med, at alle ville have, at Tété-Michel skulle komme og bo hos dem.

Mens Tété-Michel Kpomassie var i Grønland skrev han 660 sider dagbog. Mødet med det kolde vinterklima beskriver han således:

„*Tog man hænderne op af lommen, blev de straks følelesløse.*

Kulden bed i ører og næse, og det var som om ansigtet var frosset til, ...“

Men Tété-Michel vænnede sig til kulden, og han vænnede sig til maden. Han lærte grønlandsk og han lærte at køre med hundeslæde og at fiske. Han rejste fra syd til nord og tilbage, og overalt mødte grønlænderne ham med stor gæstfri-

hed, og han lærte deres traditioner at kende. Men han vænnede sig aldrig rigtig til mørket i vinterhalvåret, og han blev ved med at undre sig over grønlændernes meget frie sexualmoral og over, hvor meget børnene fik lov til at bestemme.

Efter halvandet år i Grønland sagde Tété-Michel farvel til sine mange grønlandske venner og rejste tilbage til Paris. Her mødte han en fransk journalist, der straks blev interesseret i Tété-Michel og hans tur til Grønland. Derefter hørte man om Tété-Michel i alle medier både i Frankrig og i Afrika.

Fra Tété-Michel rejste hjemmefra som 16-årig, til han var tilbage i Togo, gik der 12 år. I alle de år skrev han ikke én gang til sin familie! De måtte læse om ham i aviserne og høre hans historie i radioen, før de fik ham at se. Men det endte med, at hans far var stolt af ham, selv om Tété-Michel var rejst hjemmefra uden farens tilladelse.

Ved hjælp af sin dagbog skrev Tété-Michel Kpomassie *En afrikaner i Grønland*. Bogen udkom i 1981 på fransk og i 1982 på dansk og derefter på mange andre sprog. I 2005 kom en ny udgave af *En afrikaner i Grønland* både på dansk og grønlandsk.

Man kan, hvad man vil!

C Til toppen og sikkert ned igen

Jurist, journalist, psykoterapeut, forfatter, konsulent, foredragsholder, kunstner. Titlerne er mange, men mest kendt er Lene Gammelgaard som den første skandinaviske kvinde, der har besteget Mount Everest. Det skete på en amerikansk ekspedition i 1996, hvor lederen af ekspeditionen og Lenes gode ven, Scott Fischer, døde på vejen ned som en af de 15, der døde på Mount Everest det år.

Selvfølgelig ved danskere, at det er naturen, der bestemmer, når man ikke kan komme til stranden om sommeren på grund af regnvejr. Men hvor meget naturen bestemmer, og hvor farlig den er, ved de fleste mest fra medierne, fra fjernsynet foran sofaen og kaffekopperne. Lene lærte det for alvor, da hun efter gymnasiets sejlede rundt mellem øerne i Caribien og oplevede stormene og bølgerne der.

Nu havde Scott Fischer spurgt hende, om hun ville med til toppen af verdens højeste bjerg. På det tidspunkt havde hun besteget bjerge i ti år. Det vigtigste for deltagerne var naturligvis at nå toppen af Mount Everest, men ekspeditionen var også en miljøekspedition, der havde som mål at rydde op på bjergsiderne efter de mange tidligere ekspeditioner. Før Lene Gammelgaard tog af sted, vidste hun, at det var naturen, der bestemte på Mount Everest.

To the summit and safe return – til toppen og sikkert ned igen blev Lene Gammelgaards mål og mantra.

Lene Gammelgaard trænede til turen ved at klatre, ved at læse om tidligere ekspeditioners erfaringer og ved at tale med folk, der allerede havde været der. Og hun dyrkede Tai Chi, svømmede, lavede arm- og mavebøjninger, løb, cyklede, og spiste. Det er vigtigt at tage på, så man har noget at tage af på bjerget. Samtidig havde hun travlt med at finde sponsorer, der troede på hendes projekt. Sponsorerne skulle have deres navn eller logo på et flag og et billede af Lene med flaget på toppen af Mount Everest. Efter otte måneders intenst arbejde var hun klar.

Turen op blev lige så hård og eventyrlig som Lene havde forestillet sig. Hun nåede verdens top sammen med sin gruppe. Hun var stolt og træt – og klar til at komme sikkert ned igen. Men først skulle hun fotograferes med sine sponsorflag, og selv om hun havde svært ved at finde energi til at tage rygsækken af og finde kameraet frem, lykkedes det.

Turen ned blev én lang kamp for livet. Det gik godt i begyndelsen, men så blev det pludselig stormvejr og snevejr. På et tidspunkt havde de ikke mere ilt i flaskerne, og de kunne næsten ikke se noget.

Ud af en gruppe på 12 var de ni, der nåede op og otte, der nåede sikkert ned.

Allerede før Lene Gammelgaard sad i flyet på vej mod Nepal og Mount Everest i 1996, vidste hun, hvad hendes næste livsopgave skulle være. Hun skulle ikke bestige et nyt bjerg, hun ville have børn. Og det fik hun, selv om det måske ikke var på den måde, hun havde tænkt sig fra starten. Det lykkedes ikke hende og hendes mand at få børn. De blev skilt, men Lene besluttede at adoptere en toårig nepalesisk pige, som forældrene havde afleveret på et børnehjem. Lene regnede

MAN KAN, HVAD MAN VIL! – C Til toppen og sikkert ned igen

med, at hun skulle være i Nepal et par uger. På grund af den politiske situation kom det til at vare 14 måneder, før de kunne rejse til Danmark.

I en alder af 46 prøvede hun igen at blive gravid. Hun ville ikke have, at hendes nepalesiske datter skulle være enebarn. Denne gang lykkedes det. Lene blev gravid og fik tvillinger.

Lene Gammelgaard skrev en bestseller: *Everest – vejen til toppen* om kampen for at nå toppen, men det var hendes næste bog om kampen for at få sine børn, der fik titlen: *Mit livs kamp*.

Børn og køn

A Egalia

I Stockholm er der en temmelig usædvanlig statslig daginstitution for børn fra et til seks år. Egalia hedder den, og som navnet antyder, praktiseres der kønsneutral pædagogik. Børnene hører aldrig: „Kom drenge! Nu spiller vi fodbold!“ Eller: „Kom piger! Nu danser vi ballet!“ I Egalia lyder det sådan her: „Kom nu, venner, nu leger vi!“ Og det er både mandlige og kvindelige pædagoger, der spiller fodbold og danser med børnene.

Lederen Lotta Rajalin forklarer, at institutionen vil væk fra stereotyperne, primært fordi de er udemokratiske. Børnene skal have samme muligheder, rettigheder og forpligtelser. De skal have lige mulighed for at være vilde og generte og skøre og følsomme. Og de skal alle sammen have lov til nogle gange at være kvindelige og andre gange mandlige. På alle områder bliver der arbejdet for at modvirke cementeringen af stereotype kønsroller. Lige fra valg af legetøj og børnebøger til den måde, børn og voksne bliver mødt på.

Alle de lege, der har med roller og fantasi at gøre, foregår i ét rum, og konstruktionslegene foregår i et andet. I begge rum leger drenge og piger sammen. I rollelegerummet betyder det, at det lige så godt kan være drengen, der mader babyen, og pige der kører på motorcykel, som det kan være det omvendte. I konstruktionslegerummet er der samlet en blanding af dyr, motorcykler, biler, dukker, togbaner og klodser, så børnene kan bygge og skabe og kombinere, som de vil.

Den kønsneutrale pædagogik præger også sproget i institutionen. Det er ikke kun „drenge“ og „piger“, der er udskiftet med „venner“. Pædagogerne har også udskiftet „han“ eller „hun“ med det kønsneutrale „hen“. Det sker for eksempel, når de læser op for børnene. Når det gælder bøger, bliver klassikere som *Snehvide* og *Askepot* valgt fra til fordel for litteratur, der afspejler moderne familieforhold.

Lotta Rajalin forklarer, at børnene skal føle sig repræsenteret i de tilbud, institutionen giver dem. Hun giver som eksempel, at et adopteret barn af en enlig forælder aldrig vil føle sig hjemme, hvis man altid kun hører historier, der handler om familier, der består af far, mor og børn. Et andet eksempel er de dukker, børnene leger med. Der er drengedukker og pigedukker, ligesom der er mørkhudede, asiatiske og hvide dukker, for i Egalia er der børn med rødder i mange dele af verden.

Egalia har været meget i medierne og de pædagogiske principper har mødt kraftig kritik fra mange sider. De fleste kritikere har argumenteret med, at piger og drenge er forskellige, og at det er naturens orden. Nogle kritikere påstår, at Egalia vil lave drenge om til piger og omvendt, og nogle tror, at Egalia gør børnene homoseksuelle.

Egalias leder forklarer, at de hverken forsøger at ignorere eller modificere de biologiske kønsforskelle. De er der bare. Mænd har anlæg for at få større muskler end kvinder. Kvinder kan føde børn. Alt det ved børnene godt, så det behøver man slet ikke fokusere på. „Vi fjerner ikke kønnet. Vi forbinder det bare ikke med forskellige funktioner eller karaktertræk. Vi siger ikke: „Nu kommer VVS-manden,“ for han kunne lige så vel være en hun,“ siger Lotta Rajalin.

Børn og køn

B Legetøj og køn

Lego Friends adskiller sig fra Legos andre legetøjsserier ved at være specifikt designet til piger. Koncernen havde i årevis ønsket at få flere piger til at lege med Lego. Det blev besluttet at lave en ny serie pigelegetøj, hvor produktudviklingen skulle baseres på research og analyser af pigers måder at lege på. Inden Lego Friends blev sendt på markedet, var det nye koncept over en periode på fire år blevet testet på i alt 800 piger i alderen fem til otte år. I koncernen var man stolt over at have lavet så godt og grundigt et forarbejde.

Men Lego har absolut ikke grund til at være stolt, hvis man spørger de mange bloggere, feministiske, kønsforskere, pædagoger, sociologer og psykologer, der har reageret meget negativt på Lego Friends.

Kort tid efter at Lego Friends var blevet lanceret i USA i december 2011, havde protestgruppen Spark Movement samlet 50.000 underskrifter mod det nye legetøj og markedsføringen af det. Spark Movement mener, at Lego Friends taler ned til piger, og at det pigebilledet, der præsenteres i seriens forskellige æsker er sexistisk og stereotypet. Lad os åbne æskerne og se, hvad det er, der har gjort folk så vrede!

- Farverne er nye i Lego-sammenhæng: Der er nemlig masser af lilla, pink og turkis.
- Der er fem „hovedpersoner“. De er alle piger, de er veninder, og de har navne. De er højere og har mere naturtro former end de sædvanlige lego-minifigurer.
- De universer, man kan bygge af elementerne i æskerne, er fx café, skønhedssalon, pool med solbænk, kæledyrsklinik, design-atelier, bageri og artistscene.
- Der er masser af detaljerede dimser og ting, som hører til i et køkken, på toiletbordet og i en dametaske, fx hårbørste, læbestift, hårtørrer, køkkenmaskiner, mælkekartonter i køleskabet, salt- og peberkværn, mønster i pungen. Og der er potteplanter og nuttede kæledyr.

Ifølge Legos danske marketingschef ser Lego Friends sådan ud, fordi analyserne viste, at piger leger anderledes end drenge. Piger „leger“ ikke med klodser. De organiserer, designer og skaber miljøer med realistiske ting, som de kender fra deres hverdag. Figurerne skal se naturtro ud, hvis pigerne skal have en følelsesmæssig tilknytning til dem. Sådan lyder altså Legos egen forklaring.

Da Lego Friends blev lanceret i Danmark, begyndte debatten i de danske medier. Her er et udpluk af de synspunkter, som kom frem:

1. Når man giver piger og drenge separat pige- og drengelegetøj, fortæller man dem, at man forventer, at de lever op til nogle bestemte kønsroller.
2. Det er usympatisk og upædagogisk, at Lego udnytter de commercielle muligheder i det stereotype pigebillede.
3. Med byggesæt som Lego Friends begrænser man børns mulighed for selv at finde deres kønsidentitet, fordi drenge og piger holdes adskilt fra hinanden i en tidlig alder.
4. Kritikken er hysterisk. Børn skal have lov til at lege med det, som de ønsker at lege med. Ellers kan vi jo også begynde at overveje, om børn skal have lov til at lege med alle mulige andre ting som fx biler og dukker.
5. Piger og drenge leger forskelligt, så selvfølgelig skal de have forskelligt legetøj. Drenge bygger fx et tårn af legoklodser og bagefter en flyvemaskine, som flyver ind i tåret og vælter det. Piger bygger først en indhegning og så begynder de at skabe og organisere et univers derinde.

Kønsforskelle

A Mænd i toppen og bunden af samfundet

Alle statistikker viser, at der er flere mænd end kvinder, der er alkoholikere og stofmisbrugere. Der er også flest mænd, der er hjemløse, og der er flest mænd, der sidder i fængsel for mord og vold og røveri og andre lovovertredelser. Der er flest mænd, der ikke har noget socialt netværk, ligesom der er flest mænd, der begår selvmord. Og generelt har mænd svært ved at klare personlige kriser, fx skilsmisser.

Der er også flest mænd, der er ufaglærte, og flest drenge, der klarer sig dårligt i skolen. Og det er de unge mænd, der dominerer i statistikken over trafikulykker og drukneulykker og andre ulykker.

Til gengæld er der mange flere mandlige end kvindelige professorer. Og der er også mange flere mænd end kvinder med topposter både i det private erhvervsliv og i det offentlige. Der er flest mænd, der er opfindere, og der er flest mænd, der er iværksættere eller drømmer om at blive det.

Og selv om der er kvinder, der er formænd for politiske partier, er det mændene, der dominerer i politik. Der er flere mænd end kvinder i Folketinget, og der er mange flere mænd end kvinder i kommunalpolitik. De fleste borgmestre er også mænd.

Mændene dominerer kunstlivet på topplan, og mændene dominerer konkurrencesperten. De fleste mænd elsker udfordringer, og de kan godt lide at udfordre sig selv. Og så er de ikke bange for at konkurrere eller bruge albuerne. De er også tit meget nørdede. I øvrigt er mænd de bedste kokke.

Hvorfor er det sådan? Nogle eksperter mener, at meget af forklaringen skal findes i barndommens legekultur. Drengenes legekultur er helt anderledes end piger. Pigerne leger rollelege, mens drengene konkurrerer på alle planer fra de er helt små. Hvem har ikke hørt en lille dreng sige: „*Min far er sterkere end din far.*“ De konkurrerer om, hvem der kan løbe hurtigst eller klatre højest op i et træ. De konkurrerer om at vinde i computerspil, i skak, i fodbold osv. osv. Fra starten fascineres de af insekter og af tekniske apparater. Alt sammen er noget de tager med ind i deres voksenliv og i deres karriere. Det gælder om åt præstere. Men hvis mændene ikke synes, at de præsterer tilstrækkeligt, har de langt større risiko for at nå bunden af samfundet end kvinderne.

Kønsforskelle

B Køn og søvn

A-mennesker har det bedst med at stå tidligt op og gå tidligt i seng.
Med B-mennesker er det lige omvendt, de vil helst sove længe og gå sent i seng.

Generelt ændrer vores døgnrytmme sig i løbet af livet: Små børn sover tidligt og vågner tidligt, teenagere går sent i seng og står sent op (hvis de ikke skal i skole), og ældre mennesker vågner tidligere og tidligere.

I puberteten udvikler hjernen og kroppen sig meget, mens teenagerne sover. Det giver træthed om morgenens og mere energi om aftenen, så selv om teenagere går tidligt i seng, kan de ikke falde i søvn. De har brug for 8-10 timers søvn hver nat, men det er ikke alle, der får det, og så er de trætte i skolen eller på uddannelsen – hvis de ikke kommer for sent eller pjækker. Manglen på søvn kan give koncentrationsbesvær, indlæringsproblemer og humørsvingninger. Da det er flest drenge og mænd, der er B-mennesker, er det dem, det går mest ud over, at skolen og ungdomsuddannelserne i Danmark som regel starter undervisningen klokken otte om morgenens.

En ny undersøgelse *Søvn – øgteskab, indkomst og helbred* har vist, at mænd, der er A-mennesker og lever sammen med en kvinde, der er B-menneske, har størst chance for et stabilt parforhold, der varer i mange år. Forskningen viser også, at A-mennesker tjener mere end B-mennesker. Og hvad er så forklaringen på det? Én forklaring kunne være, at A-menneskers døgnrytmme passer bedst til arbejdsmarkedet. En anden forklaring kunne være, at A-mennesker opfattes som mere disciplinerede end B-mennesker, og det er vigtigt for en mand. Men det har ikke været forskernes opgave at finde forklaringer i denne undersøgelse.

Et anden ting, undersøgelsen har vist, er, at under 10% af alle danske par går i seng eller står op på samme tid til hverdag. Den har også vist, at kvinder i gennemsnit sover 13 minutter mere end mænd i døgnet. Og forklaringen på det? Den giver undersøgelsen heller ikke, men andre forskere mener, at det måske skyldes, at kvinder i perioder af livet arbejder mere end mændene, når man regner arbejdet med børnene og hjemmet med, og at de derfor har brug for mere søvn.

Søvnekspertter anbefaler, at voksne sover ca. otte timer hver nat. Men det gør kun en tredjedel af den voksne befolkning ifølge undersøgelsen.

Kønsforskelle

C Arbejde, løn og køn

Ligeløn. Lige løn for lige arbejde. Selvfølgelig har vi ligeløn i Danmark, i hvert fald på papiret. Det blev indført i 1976. Og lovgivningen mod kønsdiskriminering har ført til, at der er meget få sager om forskelsbehandling af mænd og kvinder. Men hvad med lige løn for arbejde af samme værdi? Det er ikke så lidt vanskeligere, og her er der mange flere sager om forskelsbehandling.

Men hvorfor er der stadig så stor forskel mellem mænds og kvinders løn? Og det i et land som Danmark, hvor erhvervsfrekvensen for kvinder er en af de højeste i Europa! Det er der mange forklaringer på. Den mest almindelige er, at arbejdsmarkedet er så kønsopdelt. Det danske arbejdsmarked er faktisk et af de mest kønsopdelte i hele Europa. Kun 15 % af danske mænd og kvinder arbejder i job, hvor kønsfordelingen er nogenlunde fifty-fifty.

I typiske kvindefag som sygeplejerske, pædagog og blandt lærere er der meget få mænd. Til gengæld dominerer mændene i håndværksfagene. Det har de altid gjort. Der er dog undtagelser. For eksempel er der kommet mange flere kvindelige malere i de senere år, så der nu er omkring 40% i faget, der er kvinder.

Inden for de længerevarende uddannelser er der nu fag, der tidligere var mandsdomineret, som nu er kvindedomineret. Fx er de fleste unge farmaceuter og dyrlæger kvinder, og inden for medicin er det over halvdelen af de nyuddannede læger, der er kvinder. Med andre ord har mange kvinder valgt traditionelle mandefag i stedet for traditionelle kvindefag. Men mændene har ikke flyttet sig. Der er næsten lige så få mænd i traditionelle kvindefag i dag, som der var tidligere.

Og hvilken betydning har det kønsopdelte arbejdsmarked så for lønnen? Hvorfor er mandejobs bedre betalt end kvindefags? Mange mener, at det arbejde kvinder står for generelt bliver undervurderet og derfor ikke bliver betalt så godt som mænds arbejde. Det betyder selvfølgelig også noget, at flere kvinder end mænd arbejder i det offentlige, hvor lønningerne traditionelt er lavere end i det private erhvervsliv.

Et tredje aspekt, der har betydning for lønnens størrelse, er måden kvinder og mænd forhandler individuel løn på. Kvinder er tit meget mere tilbageholdende med lønkrav end mænd. Lønforhandlinger har været mændenes domæne i århundreder. I lønforhandlinger er det mændenes normer og principper, der dominerer. Lønforhandlinger er en kamp, en konkurrence, som det gælder om at vinde. Og her føler mange mænd end kvinder sig på hjemmebane.

Og hvorfor er mændene så ikke interesseret i kvindefagene? Er lønnen for lav? Er prestigen for lille? Er mændene bange for at blive feminiserede?

Et andet spørgsmål er: Hvordan får man danske kvinder til at interessere sig for de tekniske og naturvidenskabelige områder?